

Parlamentet retter pekefinger mot Arafat

I skyggen av ett-årsmarkeringen for 11. september har det palestinske parlamentet slått an nye toner og inntatt en egenrådig rolle i forhold til president Yasser Arafat. De folkevalgte unnlot å gi tillitsvotum til regjeringen som Arafat utnevnte i juni, og regjeringen valgte å trekke seg. Hendelsen tolkes som en kraftig advarsel til en svekket palestinsk leder.

Side 11

FOTO: SCANPIX

Hvordan redusere de fattiges avmakt?

Side 20

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 7 · 2002

FOTO: GØRIL TRONDSEN BOOTH

Vietnam viser vei

Mens mange andre utviklingsland sli-ter, har kommuniststaten Vietnam de siste årene kunnet vise til jevn økonomisk vekst og redusert fattigdom. En vellykket liberalisering av jordbruket og økende åpenhet i økonomien er viktige forklaringer.

Side 12-13

Fjertofts «kjempem-baby» granskes

Side 5

TEMA: Medie-støtte

Side 14-15

Fortidas synder plager Guatemala

Side 8-9

A-blad
RETURADRESSE: Bistandsaktuelt,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Ugandas president Yoweri Museveni slik Bistandsaktuelt's tanzanianske tegner «Gado» ser ham.

Krass kritikk av Afrikas ledere

■ – Istedenfor å arbeide for fellesskapets beste, har de afrikanske politiske elitene primært arbeidet for egne interesser eller interessene til familie, slekt og venner. I mange land har det skjedd en privatisering av selve staten, sier leder av det nye FN-kontoret i Norge, «Oslo Governance Center», kongoleseren **Georges Nzongola-Ntalaja** (bildet).

■ Bistandsgivernes «snille gutt i klassen» – Uganda – er blant de landene som får på pukkelen av UNDP-representanten. – Uganda er i hovedsak en ettpartistat, og ikke en særlig god modell for demokrati, selv om regimet der forsøker å hevde noe annet. Musevenis «bevegelse» er ikke særlig forskjellige fra andre regjeringspartier i Afrika – med sine forsøk på å monopolisere makten og å legge hindringer i veien for opposisjon ved valg, sier Nzongola-Ntalaja.

■ Men selv om han er krass i sin kritikk av de styrende eliter i flertallet av afrikanske land, er han samtidig optimist på vegne av kontinentet. – Våre demokratier er ennå unge og skjøre og fulle av svakheter, men det går riktig vei. I det lange løp er det ingen vei utenom flerparti-demokratier, sier han.

Intervju side 18-19

Modernitet og tradisjon

AV ANDERS BREIDLID

AFRIKANSK KULTUR

KJELLAN SPINNANGRS kronikk i Bistandsaktuelt 6/2002 tar opp viktige problemstillinger om kultur og tradisjon i en bistands- og utviklings-sammenheng. Det betyr ikke at en trenger å være enig i alle hans påstander og konklusjoner, men det er viktig at debatten blir reist. Selv om vi lenge har visst om mange afrikanske ledes autoritære, maktglade og undertrykkende politikk, har det ikke alltid vært like passende å komme med en grunnleggende kritikk av disse lederne og deres regimer. Noen av deltakerne i debatten rundt bistand og utvikling har hatt et grunnleggende kultur-relativistisk utgangspunkt, hvor universalistiske prinsipper og rettigheter er blitt sterkt kritisert og mistenkeliggjort. Jeg husker selv hvordan jeg som leder for støttegruppen for Koigi wa Wamwere fikk høre at min beske kritikk av president Moi på 90-tallet var en majestetsforråmelse mot nettopp Moi.

I denne artikkelen vil jeg ta for meg et annet aspekt ved denne debatten om kultur i en utviklings-sammenheng som også i stor grad er blitt underkommunisert. Det gjelder forholdet mellom tradisjonelle, afrikanske verdier og modernitet og utvikling.

DEN KENYANSKE forfatteren Ngugi wa Thiong'o ga i 1986 ut boken *Decolonising the Mind*. Boken var et oppgjør med kolonialismens mentale erobringer på det afrikanske kontinent. Budskapet var at selv om Afrika hadde oppnådd en slags politisk uavhengighet, så var fremdeles Afrika å betrakte som kolonialt kontinent på det mentale området. At avhengigheten også er en økonomisk avhengighet, beskrives i noen av hans romaner, blant annet i *Djevelen på Korset*.

Ngugis kritikk betydde ikke at han ønsket seg tilbake til et før-kolonialt Afrika, men han fremholder at Afrika må finne sine egne kulturelle uttrykk i en moderne tid. Det interessante og også problematiske ved Ngugis tenking er at den ikke er en brodd mot moderniteten som sådan, men at han foretar en grense-oppgang mellom modernitet på den ene siden og vestliggjøring på den andre. Med andre ord: modernitetens inntog i Afrika er en dyd av nødvendighet, men den må ikles en afrikansk kappe.

DET ER LIKEVEL et faktum at på mange områder har den vestlige moderniteten vært og er et attråverdige gode for folk og myndigheter i mange land i den 3. verden, spesielt koblet til økonomisk utvikling. De afrikanske myndigheters uttalte mål etter frigjøringen om primær-utdanning for alle innen 1980 er ett eksempel på et gigantisk afrikansk modernitetsprosjekt som skulle bidra til å løfte Afrika ut av fattigdommens onde sirkel. Både pensum og læreplaner lignet ofte til forveksling på tilsvarende planer i Vesten.

Bistanden til Afrika sør for Saha-

En tur på landsbygda i de fleste afrikanske land sør for Sahara viser store problemer som vanskelig bare kan forklares med kolonitiden, skriver Anders Breidlid. FOTO: SØRVIS

debatt

ra har også siktet mot å få Afrika opp av den økonomiske bakevjen. Det har ikke lyktes, selv om situasjonen antakeligvis ville ha vært enda verre uten denne bistanden. Hvorfor disse problemene? Er det fordi både utenlandske og innenlandske modernitetsprosjekter har vært for vestligorienterte i sin anretning og at de ikke har tatt nok hensyn til den afrikanske faktor? Ser vi en økonomisk og mental nykolonisering i fremskrittets og modernitetens navn og hvor Ngugis dekoloniseringsstrategier taper på alle fronter?

Det finnes neppe noen enkle svar på hvorfor Afrika strever i motbakke. Jeg mener imidlertid at søkelyset også må rettes mot visse aspekter ved afrikansk kultur og tradisjon. Å gripe fatt i dette er som å bevege seg i et minefelt hvor anklager om rasisme, nykolonialisme og vestlig hegemonisk tenking lett skygger for en mer edruelig debatt om utfordringene i det afrikanske terrenget. Heldigvis har også noen afrikanske forskere begynt å fokusere på spenningsfeltet mellom modernitet og tradisjon, den kanskje mest kjente er filosofiprofessoren Kwame Gyekye ved universitetet i Ghana i boken *Tradition and Modernity*.

EN TUR PÅ landsbygda i de fleste afrikanske land sør for Sahara viser at den i liten grad er preget av moderniteten og at landsbygda lider under store problemer som vanskelig bare kan forklares med kolonitiden. Det er påtrengende å løse en del av disse grunnleggende problemer innen blant annet helse, utdanning og næringsutvikling, uansett hvor kritisk en måtte vært til modernitet og vestlig utvikling som sådan. Selv om det alltid er farlig å generalisere rundt spørsmål om tradisjon og kultur, er det tross store ulikheter også påfallende mange likhetstegn mellom landsbygda i forskjellige afrikanske land, noe også Gyekye påpeker i sin bok. Det er viktig å fastslå at denne tilsynelatende mangel på endring ofte har, slik bistandsforskere alltid har påpekt, noe å gjøre med faktiske, materielle muligheter til å endre. Det må ikke under-

slås. Men er det hele forklaringen?

Bessie Head, en av det sørlige Afrikas mest anerkjente forfattere, beskriver i *Når himmelen mørkner* hvordan høvdingen i et område der et progressivt utviklingsprosjekt etableres, med alle midler forsøker å ødelegge prosjektet fordi det vil kunne svekke høvdingens makt og frigjøre landsbygdbeboerne. Det handler altså om samfunn der forsøk på endring slås ned, og det handler også som oftest om et mannsdominert hierarki som undertrykker kvinners kreativitet og vilje til endring. Den første presidenten i Mosambik, Samora Machel, kritikk av de tradisjonelle samfunnene var utvetydig: «Medlemmene av tradisjonelle samfunn har en overflattisk forståelse av naturen og ser på naturen som en serie av overnaturlige krefter som er mer eller mindre fiendtlige til mennesket. Således erstatter overtro vitenskap... Systemet med de eldste og overgangsriter har til hensikt å holde ungdommene under dominans av gamle ideer og å drepe alt initiativ. Alt som er nytt, forskjellig eller merkelig blir avvist i tradisjonens navn.»

SELV OM MACHELS kritikk er unyansert, er det liten tvil om at det er kulturelle koder på det afrikanske kontinent som utfordrer moderniteten. Det er for eksempel et faktum at både hekseri og forfedretro har et sterkt grep på befolkningen i de fleste afrikanske land sør for Sahara. I Sør-Afrika har det vært så stor uro over utbredelsen av hekseri at en nasjonal konferanse for en stund siden drøftet de negative konsekvensene av nettopp hekseri. En konsekvens av for eksempel forfedretroen er sterk fokusering på fortiden og tro på at forfedrene har råd og løsninger på dagens og morgendagens problemer.

En slik syklisk tidsoppfatning synes å bryte med modernitetens lineære, fremtidsrettede tidsforståelse og kan synes å skyve oppmerksomheten bort fra fremtidens utfordringer. Idealsamfunnet er på en måte, bevisst eller ubevisst, i fortiden. Interessant er det i denne forbindelse at både kiswahili og xhosa (Sør-Afrika) har en mengde uttrykk for fortid og nåtid, men få språktrykk som peker mot fremtiden. Det blir nå heldigvis mer fokus på forholdet mellom tradisjonelle verdier og hiv/aids.

Afrikanske kulturelle koder utfordrer også moderniteten på andre måter, ikke minst gjennom uttrykket ubuntu, som understreker menneskelig solidaritet, kollektivets forrang fremfor individet og omsorgen for de eldre. Ifølge ubuntu oppnås sann menneskelighet gjennom andre mennesker, en kulturell kode som bryter med modernitetens problematiske sider.

Det er i dette skjæringspunktet mellom modernitet og tradisjon, mellom forskjellige kulturelle koder og rasjonaliteter at Afrika befinner seg. Afrikas utfordringer «løses» ikke med fiks ferdige modeller fra Europa, men de «løses» heller ikke dersom det kompliserte samspill mellom tradisjon, kultur og endring feies under teppet slik det i stor grad gjøres i utviklingsdebatten om Afrikas fremtid.

Anders Breidlid, forsker ved Høgskolen i Oslo. Dr.grad fra School of Oriental and African Studies, University of London. Forsker for tiden på forholdet mellom tradisjonelle og moderne verdier og utdanning i Sør-Afrika og Sudan. Bokaktuell med *Resistance and Consciousness in Kenya and South Africa*.

Se også debattinnlegg side 17.

Prøv et søk i vårt internett-arkiv. Her finner du ca. 2000 artikler om bistands- og utviklingsspørsmål. www.bistandsaktuelt.com

bistandsaktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 7/02 – 5. årgang

Ansvarlig redaktør:

Astrid Versto

Redaktør:

Gunnar Zachrisen
gunnar.zachrisen@norad.no

Journalister:

Liv Røhnbæk Bjergene
liv.bjergene@norad.no
Odd Iglebæk
oddigle@online.no
Bibiana Dahle Piene
bibianapiene@hotmail.com
Camilla Solheim
camsol@hotmail.com

Redaksjonsråd:

Helene Bank
Stein Hansen
Rut Haug
Leiv Lunde

Internett:

www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:

Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:

22 24 20 30

Telefon redaksjon:

22 24 20 40 - 22 24 20 64

E-post redaksjon:

gunnar.zachrisen@norad.no

Telefon annonser:

22 24 20 40 - 22 24 20 41

E-post annonser:

gunnar.zachrisen@norad.no

Fax:

22 24 20 66

Design / produksjon:

ok design as, Larvik #3602
Fred Isaksen

Trykk:

Media Øst Trykk AS

Abonnement:

Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgever:

NORAD

DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Mandag 16. september 2002

Opplag - denne utgave:

11 500 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Miljømisjonærene tar feil. Den økologiske fortapelsen er ikke nært forestående (...). Kyoto er ikke verdens frelse; global kapitalisme lyser bedre.»

Innlegg av Torgeir Høisen, magister i samfunnsøkonomi og daglig leder i Logometrica AS.
Stavanger Aftenblad, 9. september.

Miljøtoppmøte med små skritt framover

LEIAR

Den store konferansen om miljø og fattigdom i Johannesburg blei ikkje den katastrofen mange hadde frykta på førehand. Dei fleste som har oppsummert i etterkant, har konkludert med at det i alle fall ikkje blei eit tilbakeskritt i forhold til Rio-konferansen. Men noko stort skritt framover for verdas fattige og miljøet blei det heller ikkje.

For ti år etter Rio burde det ha vore mogeleg å kunne seia at verda hadde gått litt framover, at dei problema som den gong blei framheva, hadde blitt løyste og nye forpliktande mål var sette.

Det blei ikkje heilt slik og det er kanskje naturleg så lenge målet er å finne minste felles multiplum for så mange og ulike interesser.

Den norske innsatsen gav overraskande stort gjennomslag. Det syner at eit lite land kan få til ein god del med fagleg dugleik, entusiasme og stort pågangsmot.

Noreg og Sveits lykkast i å stoppe eit framlegg som kunne føre til at handelsreglane i WTO blei overordna internasjonale miljøavtaler.

Tusenårs målet om å halvere talet på dei som ikkje har tilgang på reint drikkevatt innan 2015, blei utvida til også å gjelde sanitære forhold. Det blei også oppnådd konkrete mål på biologisk mangfald og kjemikalier. På klimaområdet inneheld handlingsplanen ei oppmoding om at dei som ikkje har ratifisert Kyoto-avtalen bør gjera det.

Og det viktige «føre var»-prinsippet frå Rio skal forast vidare.

Men resultatet burde ha vore betre når det gjeld energi. Det blei ikkje semje om ei avtale om at tilgangen på energi for dei fattigaste skulle aukast og heller ikkje konkrete avtaler som gjeld fornybar energi.

Kanskje Aftenpostens kommentator Ole Mathismoen har rett når han seier at tidspunktet er feil. Verda er ikkje klar til å ta ansvar for seg sjølv enno. Det er ikkje ille nok. Dei fattige er langt borte frå dei rike, og trea er framleis grøne!

Totalt sett kunne resultatet ha vore betre. Men Johannesburg-konferansen retta verdas augo mot fattigdom og miljøkriser. Og den synta oss politikarar som veit, men ikkje alltid vil.

Og det er kanskje det viktigaste ved gigant-møter som dette. Alt frå statsleiarar til frivillige organisasjonar og mediefolk set i nokre veker fokus på miljø og fattigdom – saker som så absolutt fortener å vera øvst på dagsorden med jamne mellomrom.

AVE

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

«Fiendtlig» Mugabe-kritiker vender hjem

Som kritiker av regjeringens overtramp er Norges ambassadør Arild Eik blant dem som president Robert Mugabe gjerne skulle ha sendt ut i kulden. Nå vender han imidlertid hjem frivillig.

• CAMILLA SOLHEIM

rett på sak

HVEM:
Arild Eik (59)

HVA:
Avtroppende ambassadør i Zimbabwe, påtroppende ambassadør i Malaysia.

HVORFOR:
Oppsummerer fem år som norsk utsending i Zimbabwe.

Tidligere visedirektør i NORAD og avtroppende ambassadør i Zimbabwe er i full gang med å pakke koffertene etter snart fem år i landet.

– Det har vært en spennende, frustrerende og ganske vanskelig periode. Særlig de siste to-tre årene har utviklingen gått i feil retning, og konsekvensen av det har vært nedtrapping og avvikling av bistanden. Det har vært frustrerende, fordi det var ikke derfor jeg kom hit. Samtidig har det vært spennende å følge den politiske prosessen på nært hold. Det har skjedd mye dramatisk.

– *Hva slags dialog har man hatt med regimet?*
– Den tekniske og faglige dialogen har stort sett fungert bra, så lenge man har snakket om veibreder, helsestasjoner og forsyninger av medisiner. Men den politiske dialogen har vært vanskelig hele perioden, og spesielt etter presidentvalget i vår så har den nesten ikke eksistert. Det har ikke vært spesielt for Norge, men gjelder stort sett de fleste vestlige land.

Ingen innflytelse. – *Kan man si at Norge har hatt noen innflytelse gjennom sin dialog med Zimbabwe disse årene?*

– Hvis vi ser på situasjonen slik den har utviklet seg, så kan man vanskelig påstå at man har hatt noen positiv innflytelse. Ingen land har i realiteten hatt det.

– *Har sanksjoner som bistandsfrys hatt noen effekt?*

– Omtrent alle OECD-land, multilaterale organisasjoner, Verdensbanken og IMF har avviklet sin stat-til-stat-bistand, noe som har satt regimet under voldsomt press. Kombi- nert med en ødeleggende økonomisk og sosial politikk har det skapt en enorm fattigdomsutvikling. Vi hadde håpet at avviklingen av bistanden kunne føre til at regimet revurderte sin politikk, men per i dag har det ikke skjedd.

– *Er det ikke ganske lenge siden Mugabe sluttet å være en positiv politisk kraft? Burde ikke Norge enda mye før ha avviklet bistanden til landet?*

– I utgangspunktet er dette et spørsmål for norske politikere, men personlig mener jeg at Norges nedtrapping av stat-til-stat-bistanden og en dreining mot støtte til demokrati, menneskerettigheter og godt styresett i den perioden jeg har vært ambassadør, har vært adekvat og en riktig utvikling som måtte komme.

«Regjeringsfiendtlige». – *Bli det generelt oppfattet som om Norge sympatiserer med opposisjonen?*

– Det er blitt meg direkte fortalt at Norge, inkludert de andre nordiske landene, blir oppfattet som regjeringskritiske og også regjeringsfiendtlige. Denne karakteristikken har også kommet i statskontrollerte medier, som ikke trykker annet enn det som er akseptert av regjeringen. Norge har tatt avstand fra visse ting som skjer der vi mener at regjeringen bryter menneskerettighetene, for eksempel i forhold til domstolens stilling, interne flyktninger og president- og parlamentsvalget. Norge har reagert, og dermed er vi automatisk blitt sett på som støttespillere for opposisjonen.

Lite dialog, men spennende å observere den politiske utviklingen. Slik oppsummerer ambassadør Arild Eik sine fem år i Zimbabwe. FOTO: NORAD-ARKIV

Blokkert. – *Har det fått konsekvenser for samarbeidet?*

– Ja. Regjeringskritikken har blokkert for dialog. Men vi var nødt til å sette ned foten, situasjonen hadde gått for langt i negativ retning.

– *Har vestlige medier skapt et overdrevet fiendebilde av Robert Mugabe?*

– De fleste artiklene har etter min mening vært velorienterte om situasjonen. Men de har fokusert sterkt på Mugabe som person, og det har ikke gjort dialogmulighetene sterkere. Regjeringen har et betydelig ansvar for den økende fattigdommen og matmangelen i Zimbabwe. I 1990 var 25 prosent av befolkningen fattige, mens i dag er tallet 80 prosent. Denne økningen må regimet, og ikke minst lederen, ta ansvaret for. Påpekningen av dette har ikke vært overdrevet. Men mediene har overfokusert på hvite farmere og jordreformen, mens den har spilt ned den økende fattigdommen, som er et mye større problem.

– *Hva er hovedårsakene til Zimbabwes matmangel?*

– Den akutte matmangelen ble offisielt innrømmet i januar i år, men «alle» visste om matunderskuddet siden november i fjor. Dette underskuddet kom fra en svikt i avlingen året før, som hadde politiske årsaker. Katastrofen i år er at det også ble tørke.

Dermed var innhøstingen i april langt under det nasjonale behovet. Forklaringen på matmangelen er altså en kombinasjon av politikk og tørke.

Regional solidaritet? – *Hva er årsaken til at svært få afrikanske ledere kritiserer Mugabe?*

– Det har vært en viss kritikk fra noen kanter, men de har vært påpasselig med å holde den innomhus. Det har i liten grad vært åpent press mot Mugabe. Jeg vet ikke helt hva det skyldes, men det kan blant annet ha noe å gjøre med en regional solidaritet mot kritikk utenfra. Mange synes også at kritikken mot Harare har vært overfokusert, og har ment at det er mye verre andre steder, blant annet i Sierra Leone og Somalia. Fokuseringen på europeisk eierskap til jord er også en ømfintlig sak i mange andre land, og dette spiller Mugabe på.

Fredskorps «light» for de unge

Det nye ungdomsprogrammet skal rekruttere enda yngre unge

Et spesialprogram for unge ned til 18 år er blant de oppgaver Fredskorpsets generalsekretær Tor Elden nå har kastet seg over. Fredskorpsets ungdomsprogram tar sikte på å rekruttere omlag 100-150 ungdommer hvert år.

• GUNNAR ZACHRISEN

- Er det noe vi trenger innenfor bistands- og utviklingsarbeidet, så er det nettopp litt ungdommelig entusiasme. Ellers blir det jo så mye faglighet og fremmedord og snakk om prosesser at man noen ganger kan få lyst til å hyle, sier Elden.

Ungdomsprogrammet vil ha arbeidsperioder ned til 3 måneder, noe som er kortere enn det ordinære Fredskorps-programmet. Øvrige kjennetegn vil være at det skal legges mer vekt på forberedelser og trening før utveksling, og at det vil bli mer fokus på informasjonsarbeid etter endt opphold.

Ungdommens behov. Ifølge Fredskorps-generalen var det utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson som lanserte ideen, og hensikten med ungdomsprogrammet er å ivareta ungdommens særlige behov. Spesialprogrammet skal fremme internasjonal tenkning blant unge og bidra til kunnskapsspredning mellom nord og sør. Hoveddelen av programmet vil trolig bli lagt til afrikanske land.

- Selv om dette ikke skal være noe slags faglig bistand, er det samtidig noe mer enn en fritidsreise eller en «egotripp». Ungdommene, både i nord og sør, må igjennom grundige forberedelser, og de må velge seg et tema de skal fordype seg i. Når de kommer hjem igjen, må de regne med å måtte ta sin tørn som «misjonærer» - med foredrag på skoler og andre deler av sine lokalsamfunn, sier Elden.

Mens ungdom fra utviklingsland skal til kalde Norge, skal norsk ungdom til varmere strøk, særlig Afrika.

ILLUSTRASJONSFOTO: SØRVIS

FREDSKORPSET

Tor Elden, generalsekretær i Fredskorpsset.

Starter trolig i 2003. - Du nevner at det var utviklingsministeren som kom med ideen. Men var ikke en viktig tanke med å etablere det nye Fredskorpsset - som «en organisasjon» utenfor NORAD - at «organisasjonen» selv skulle komme opp med de kreative og gode ideene?

- Jo, det er riktig. Men statsråden fungerer jo i en politisk virkelighet. I dette tilfellet var ideen et utslag av en dialog med ungdomsorganisasjoner som savnet denne dimensjonen ved det nye Fredskorpsset, sier Elden.

Ungdomsprogrammet vil trolig få sine første bevilgninger under behandlingen av statsbudsjettet i høst,

og kan deretter begynne å rekruttere ungdommer fra og med januar neste år.

380 deltakere hittil. I overkant av 300 deltakere i Fredskorpsets ordinære utvekslingsprogram - fra hele verden - var 30. august i år samlet til rådsmøte i Oslo. Fredskorpsset, som begynte å rekruttere sine første deltakere gjennom partnerorganisasjoner i 2001, har så langt registrert til sammen 380 deltakere. Om lag 60 av disse har vært med i utvekslingsprogrammer Sør-Sør, for eksempel mellom land i Asia og Afrika - fordelt på

omlag like mange fra Norge og utviklingsland. De øvrige 320 har vært fordelt omtrent likt mellom fredskorpsere i Norge og utviklingsland.

Blant Fredskorpsets partnere er et mangfold av partnere fra hele Norge og fra en rekke utviklingsland. På listen over de norske står alt fra Interconsult International og Norsk Hydro til Leieboerforeningen og Rabalder Mediecompagni. De norske organisasjonene og bedriftene samarbeider og utveksler personell med partnere i utviklingsland.

Røde Kors er mest kjent, færre vet om NORAD

Norges Røde Kors er den organisasjonen som driver utviklingshjelp som flest kjenner til. NORAD er relativt godt kjent, men bare to av fem vet hva som er direktoratets viktigste ansvarsområde.

• CAMILLA SOLHEIM

Det viser en landsomfattende undersøkelse utført av Statistisk sentralbyrå (SSB) på oppdrag fra NORAD.

Norges Røde Kors er altså den klart mest kjente av organisasjonene, som nevnes av to av tre spurte. Mange nevner også Norsk Folkehjelp, Kirkens Nødhjelp, Redd Barna og NORAD. Kjennskapen til de tre sistnevnte har imidlertid gått sterkt tilbake siden 1999.

Ingen av organisasjonene er bedre kjent i 2001 enn i 1999. Under 15 prosent av de spurte nevner organisasjoner som Frelsesarmeen, SOS-Barnebyer, Leger Uten Grenser, «Misjoneren», Plan og Flyktningerådet, men disse har ennå langt igjen før

Kun 40 prosent mener at den langsiktige bistanden fra Norge har vært vellykket

de når den samme umiddelbare respons som de fire mest kjente hjelpeorganisasjonene og NORAD.

Lavere kjennskap. Kjennskapen til NORAD har gått sterkt tilbake siden forrige undersøkelse i 1999. Den gang var det 36 prosent som nevnte NORAD, mens andelen er redusert til kun 26 prosent i dag. Det er også færre som vet at NORAD driver med langsiktig bistand direkte til mottakerlandet i dag enn for to år siden - andelen er redusert fra 46 prosent i 1999 til 39 prosent i dag. 33 prosent vet ikke, mens 28 prosent svarte feil.

- Dette viser at vi må jobbe enda hardere og mer kreativt for å øke kjennskapen til NORAD, sier NORADs kommunikasjonsdirektør Astrid Versto.

Hun mener det ikke er overaskende at Røde Kors ligger på topp.

- De organisasjonene som driver nødhjelp har mye lettere for å nå ut via media enn oss som driver det langsiktige stat-til-stat-samarbeidet, sier Versto.

Kjennskapen til Redd Barna har gått tilbake fra 43 til 31 prosent og

kjennskapen til Kirkens Nødhjelp fra 46 til 39 prosent. For Norges Røde Kors og Folkehjelpen er det bare små eller ingen endringer.

Høy oppslutning. Undersøkelsen viser at oppslutningen om norsk utviklingshjelp fortsatt er høy. 88 prosent av de spurte er positive til norsk utviklingshjelp. Dette er samme andel som ved forrige undersøkelse i 1999. Oppslutningen er lavest blant personer med lav utdanning og Fremskrittspartiets sympatisører. Blant personer med bare grunnskoleutdanning er 77 prosent for utviklingshjelp, mens 71 prosent av Fremskrittspartiets tilhengere er for.

Vellykket? Litt over halvparten, 53 prosent, mener at beløpet som går til utviklingshjelp er passe, mens 25 prosent mener det bør reduseres. Kun fire prosent vil kutte helt. 15 prosent vil øke bistanden. 69 prosent av de spurte mener at Norge har råd til å gi utviklingshjelp, mens 29 prosent mener at pengene heller bør brukes i Norge. Om lag halvpar-

ten, 49 prosent, mener Norge har råd til utviklingshjelp, selv om det skulle føre til forverring i Norge. Men selv om oppslutningen om norsk bistand er stor, så er det langt færre som mener den er vellykket. Kun 40 prosent mener at den langsiktige bistanden fra Norge har vært vellykket, mens 57 prosent mener nødhjelpsoperasjonene har vært vellykket. 38 prosent av dem som er mot langsiktig bistand, mener den norske bistanden har vært mislykket.

Rettigheter og demokrati. SSB-undersøkelsen viser at 91 prosent av befolkningen synes det er riktig å stille betingelser for utviklingshjelpen. Hele 67 prosent mener at respekt for menneskerettigheter er den viktigste betingelsen. Demokratisk utvikling, økonomisk og sosial utvikling for de fattige i landet og like rettigheter for kvinner og menn er andre viktige betingelser. Kun fire prosent mener at det er viktig å stille betingelser om eksport fra Norge og tilrettelegging for norsk næringsliv.

UNDERSØKELSE

Fjørtoft-imperiet granskes

Blander sammen bistand og business, mener konsulenter

De siste fem årene har Worldview International Foundation (WIF) og generalsekretær Arne Fjørtoft fått om lag 100 millioner kroner i NORAD-støtte. Nå er imidlertid pengestrømmen til WIF stanset, i påvente av en gjennomgang som skal se på regnskap og bruken av de norske bistandsmidlene.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Avisen Nationen har de siste ukene skrevet hvordan flere evalueringer i perioden 1984 til 2001 har vært kritisk til WIFs virksomhet. Likevel har WIF helt til i vår mottatt støtte fra NORAD.

I juni 2001 ble Worldview International Foundations (WIF) nye miljøvennlige hovedkvarter i Colombo innviet med brask og bram. Det 3000 kvadratmeter store bygget er delfinansiert av NORAD. NORAD har gitt 6,6 millioner kroner i støtte til solcellepanel og et medieopplæringscenter, i tillegg til et subsidiært lån på fem millioner kroner. Bygget – som er tegnet av sivilarkitekt og solenergiekspert Harald N. Røstvik – er konstruert etter økologiske prinsipper, for å stå i stil med stiftelsens miljøengasjement.

Sammenblanding. I 1984 ble det satt i gang en statlig evaluering av WIF. Organisasjonen ble da kritisert for å ha for tett samarbeid med regjeringene i de landene de arbeidet i.

I 2001 kom konsultantselskapet Nordic Consulting Group (NCG) med krass kritikk av WIF. Ifølge Nationen gjaldt kritikken særlig samrøret mellom Fjørtofts ideelle organisasjon – WIF – og de kommersielle selskapene som også ledes av Fjørtoft. NCG peker i sin rapport på hvordan de kommersielle selskapene leverer tjenester til WIF – som oftest uten konkurranse. NCG mener dette bidrar til å viske ut skillet mellom utviklingsarbeid og ren business. De skriver også at de frykter at denne sammenblandingen skal bli enda verre når WIF og alle datterselskapene flytter inn i det nybygde hovedkvarteret i Sri Lankas hovedstad Colombo.

I det nye hovedkvarteret i Colombo er WIF og de tilhørende kommersielle selskapene samlet under samme tak.

FOTO: TORGEIR NORLING

Penger ikke redegjort for. Nationen skriver også hvordan konsultantselskapet Asiakompetanse i 1997 evaluerte WIF og søsterorganisasjonene i Sri Lanka, Thailand og Bangladesh, og avdekket av bistandspenger ikke ble brukt som avtalt, og at det i beskrivelser av prosjekter ikke ble forklart hva som skjedde med frigjorte midler.

Samme år ble WIFs post på statsbudsjettet fjernet, og organisasjonen fikk i stedet en rammeavtale med NORAD.

Fulgt opp kritikken. – Rapporten til NCG fra 2001 gir både positive og negative kommentarer til WIF. Den har ingen store kommentarer når det gjelder regnskap eller økonomistyring, sier Else Berit Eikeland, leder for NORADs Avdeling for sivilt samfunn og næringsliv.

Hun forteller at den viktigste kritikken fra NCG gjelder sammenblandingen mellom bistandsdelen

og WIFs kommersielle selskaper.

– NORAD ønsker en sterkere oppdeling av rollene, og har tatt dette opp med WIF, sier Eikeland.

Hun mener det er viktig å få fram at konsulentrapportene også inneholder en rekke positive kommentarer, og trekker særlig fram medieprofessor Helge Rønnings evaluering av videoproduksjonsselskapet Young Asia Television (YA*TV).

– WIF og Fjørtoft har gjort en kjempejobb. De kritiske punktene i evalueringsrapportene er blitt fulgt opp av NORAD i tilsagnsbrev og årlige møter. Det er derfor ikke riktig å si at WIF på noen måte er blitt «fredet», sier Eikeland.

NORAD venter nå på at det endelige regnskapet fra WIF skal bli levert, og håper at gjennomgangen fra NCG skal være klar i løpet av noen få uker. NORAD har kontaktet advokatfirmaet Hjort for å kvalitetssikre rapporten i forhold til juridiske spørsmål.

”

NORAD ønsker en sterkere oppdeling av rollene, og har tatt dette opp med WIF.

Else Berit Eikeland, avdelingsdirektør i NORAD

– Alt kan forklares, sier Fjørtoft

Generalsekretær i Worldview International Foundation (WIF), Arne Fjørtoft, sier at WIF sikkert kan forbedre seg.

– Det kan være at vi ikke har forklart oss godt nok. Og vi har muligens ikke vært flinke nok med regnskapene. Men jeg kan garantere at ingen har stjålet noen penger. Vi har ikke gjort noe bevisst galt, sier Fjørtoft på telefon til Bistandsaktuelt fra Sri Lankas hovedstad Colombo.

Regnskapet klart. Fjørtoft forteller at regnskapet, som skulle ha vært innlevert til NORAD innen 1. juli i år, nå er klart og godkjent av revisor.

– Vi er for sent ute, og jeg skjønner derfor godt at NORAD inntil videre har stanset utbetalingene. Forsinkelsen skyldes at et mediesenter har vært for sent ute med å levere regnskapene til oss, sier Fjørtoft, og legger til at dette er første gang på 22 år at WIF er for sent ute med regnskapene.

Han forteller at de manglende utbetalingene fra NORAD skaper problemer, men at de likevel greier å holde prosjektene gående.

”

Underselskapene skal tjene WIFs overordnede mål.

Arne Fjørtoft, generalsekretær i WIF

– **Bevisst policy.** Flere evalueringer har vært kritiske til WIFs virksomhet. Blant annet pekes det på at WIF ved sine mange underselskaper blander sammen utvikling og business. Fjørtoft sier at dette er et bevisst valg fra organisasjonens side.

– Underselskapene skal tjene WIFs overordnede mål. Når vi for eksempel skal lage programmer med en utviklingsprofil, er det ingen kommersielle selskaper som gjør dette, mener Fjørtoft.

Angående kritikken om at det ikke blir forklart godt nok hva frigjorte penger fra prosjekter brukes til, svarer Fjørtoft:

– Det kan være at vi ikke har forklart oss godt nok.

Han forteller at WIF har fått støtte fra NORAD til et eget online regnskapsopplegg, noe han håper vil forenkle kommunikasjonen og forståelsen mellom WIF og NORAD. Fjørtoft er imidlertid overbevist om at de vil få pengene fra NORAD.

– Noe annet ville være merkelig når vi ikke har gjort noe bevisst galt. Alt kan forklares. Jeg er sikker på at vi får pengene.

notiser

Kronprinsparet støtter Afrika

Styret i Kronprinsparets Humanitære Fond har i år besluttet å gi støtte til prosjektene The National Community of Women Living with hiv/aids (NACWOLA) i Uganda og Education Through Sport (EDUSPORT) i Zambia.

Tildelingen av støtten finner sted i forbindelse med Kronprinsparets bryllupsdag 25. august. Ifølge styret er tildelingen i tråd med Fondets statutter og Kronprinsparets ønske om å støtte prosjekter som bidrar til bærekraftig utvikling, med vekt på helse, utdanning og unges oppvekstsvilkår.

Møte mellom Kina og Tibet

En høytstående representant for kinesiske myndigheter møtte nylig for første gang på 20 år en utsending fra Tibets politiske og religiøse leder, Dalai Lama, melder BBC World. De to skal ha diskutert økonomisk utvikling i området. Observatører håper møtet innebærer et skifte i kinesernes politikk overfor Tibet.

Fred gir turistboom i Sri Lanka

Turistindustrien blomstrer igjen i Sri Lanka etter 19 år med borgerkrig. Fredsprosessen har ført til at dobbelt så mange besøkte landet nå i august i forhold til samme måned i fjor, melder BBC World. Også i juli måned var det en økning, på 25 prosent, i forhold til fjoråret. Nå håper turistindustrien at fredsforhandlingene 16.-18. september vil føre til et ytterligere oppsving.

Miner dreper i 69 land

Fem år etter at konvensjonen som forbyr landminer ble undertegnet i Ottawa, er fortsatt 90 land i verden berørt av landminer. I 69 av disse er det rapportert om skader og dødsfall. 49 av de landene som har et alvorlig mineproblem, har fred. Tallene kommer fram i rapporten «Landmine Monitor 2002». For første gang siden arbeidet med mineforbud ble igangsatt, er det en reduksjon i den økonomiske støtten fra delta-kerlandene.

Såpe og vann redder liv

Verdensbanken og andre internasjonale organisasjoner har bedt såpefabrikanter og regjeringer i utviklingsland om sammen å jobbe for å få flere til å vaske seg med såpe og vann. På den måten kan en million menneskeliv bli reddet årlig, melder World Bank Weekly Report.

Nyere forskning har vist at den enkle handlingen å vaske hendene kan nesten halvere antall menneskeliv som dør av diaré. Hver time dør 200 barn i verden av diaré, noe som er flere enn de som dør av aids og malaria.

FAKTA:

- Den tidligere Venstre-lederen Arne Fjørtoft etablerte i 1979 Worldview International Foundation (WIF) i Sri Lanka.
- WIF opererer i dag i 26 land i Asia, Afrika og Latin-Amerika.
- Siden 1990 har WIF fått om lag 100 millioner kroner i støtte fra NORAD.
- I 1996 ble organisasjonen Worldview Rights (WVR) skilt ut fra moderorganisasjonen og etablert som egen stiftelse. Denne organisasjonen har hovedkontor i Stavanger.
- Siden 1996 har WVR mottatt om lag 39 millioner kroner i støtte fra Utenriksdepartementet. Et konsulentfirma gjennomgår nå på oppdrag fra Utenriksdepartementet WVR. Alle utbetalinger er stanset inntil videre.

«Til etterretning»

UD og NORAD vil iverksette forbedringer etter miljøkritikk

Utenriksdepartementet og NORAD tar Riksrevisjonens kritikk om svakheter og mangelfull rapportering om miljøbistand «til etterretning» og har allerede satt i gang arbeid med forbedringer.

• CAMILLA SOLHEIM

UD karakteriserer i et brev Riksrevisjonens kommentarer som nyttige og vil bruke dem i arbeidet med å forbedre bistandsadministrasjonen. – Riksrevisjonen har utført en grundig og solid gjennomgang, og den er et nyttig korrektiv, sier avdelingsdirektør Morten Svelle i NORAD. Han ønsker også å presisere at Riksrevisjonen ikke kritiserer selve innholdet i den miljørettede bistanden, men at det ikke er god nok dokumentasjon av NORADs oppfølging.

Fire områder. Primært mener Riksrevisjonen at det er vanskelig å se om Stortinget får relevant informasjon om hvordan midlene er benyttet og hvilke resultater som er oppnådd. I rapporten skriver Riksrevisjonen at det er grunn til å spørre om NORADs rapportering av miljørettede bistandstiltak er tilfredsstillende lagt opp. Det innebærer at en ikke kan få oversikt over hvor og hvor mye penger som har gått til de fire prioriterte temaområdene, slik som utvikling av bærekraftige produksjonssystemer, vern og bærekraftig bruk av biologisk mangfold, redusert forurensning av jord, luft og vann samt kulturminnevern og forvaltning av naturmiljøets kulturelle verdier. «Direktoratet (NORAD, red.anm.) er i en løpende dialog med departementet om hvordan resultatrapporteringen på de fire te-

«Det framgår ikke av noen dokumenter hvorvidt miljøhensyn er integrert i distriktsutviklingsprogrammet for Hambantota i Sri Lanka», heter det i Riksrevisjonens kritiske rapport.

FOTO: NORAD-ARKIV/OLE BERNT FRØSHAUG

Les mer: Riksrevisjonens rapport ligger på NORADs hjemmesider www.norad.no

maene kan bedres», heter det i brevet fra UD. – Vi har faktisk rapportert til UD på disse fire temaene, og vi har grunnlaget for å rapportere opp mot målene som er satt for miljørettet bistand. Men det er et spørsmål om hvor finmasket prosjektdatabasen skal være, og vi har basert oss på DAC-koder supplert med faglig gjennomgang av de aktuelle avtalene, sier Svelle.

Systematisk. Riksrevisjonen mener at det heller ikke er mulig å få en oversikt over hvor stor andel av bi-

standsmidlene som brukes til å unngå miljøforringelse. «Undersøkelsen gir grunn til å konkludere at den overordnede rapporteringen om miljørettet bistand er mangelfull» heter det i Riksrevisjonens rapport.

«Riksrevisjonens konklusjon tas til etterretning. Det vil bli foretatt en vurdering av hvorledes man fra norsk side mer systematisk skal kunne dokumentere innsats og resultater for å redusere miljøforringelse. Dette vil gi grunnlag for en bedre rapportering», svarer Utenriksdepartementet i sitt brev til Riksrevisjonen..

Feil. Utenriksdepartementet lover også å sikre at miljøvurderinger og dokumentasjon inngår i alle deler av saksbehandlingen – fra forberedelsesfasen via gjennomføringsfasen og til avslutningsfasen. I sin rapport kritiserer Riksrevisjonen NORAD for ikke å følge opp godt nok. Svelle mener at Riksrevisjonen på noen punkter har tatt feil.

– Riksrevisjonen har oversett at to av fire tiltak på Sri Lanka ble igangsatt før Stortinget vedtok prinsippene for å rapportere miljørettet bistand. Det er også bare fem av disse elleve tiltakene som er avsluttet, sier Svelle.

Han opplyser at kun et av tiltakene på Sri Lanka er avsluttet, og i evalueringen av dette er miljø en del av oppgavebeskrivelsen. – Men når det er sagt, så er det en viktig og nyttig gjennomgang Riksrevisjonen har foretatt. Vi lager nå en bedre sjekkliste og forbedrer de interne rutine, slik at miljøhensyn blir synlig og ivarett på en god måte.

Utenriksdepartementets og NORADs kommentarer skal nå innlemmes i Riksrevisjonens rapport, før den behandles internt. Senere i høst sendes rapporten til Stortinget.

notiser

Innkjøpsordning for bøker fra mottakerland?

Innfør innkjøpsordningen for litteratur også i utviklingslandene Norge samarbeider med. Det er blant forslagene i en ny rapport skrevet for NORAD om hvordan man kan bidra til å øke handelen med litteratur fra utviklingsland. Innkjøpsordningen er unik for Norge og består i at staten kjøper inn et visst antall bøker hvert år, som den gir ut til landets bibliotek. Det gjør blant annet at forlagene kan gi ut bøker de ikke vil tjene mye penger på, og gjør bøkene tilgjengelige for befolkningen.

Norske forlag er i dag lite interessert i litteratur fra utviklingsland og mangler kunnskaper om dette, slår rapporten fast. Halfdan Freihow, som har skrevet rapporten foreslår at NORAD sammen med Norsk Kulturråd også kjøper inn flere bøker fra utviklingsland.

Det kommer svært lite litteratur fra utviklingslandene Norge samarbeider med. Oversettelse fra disse landene utgjør bare fire til fem prosent av bøkene utgitt i Norge fra 1990 til 2000, viser rapporten.

CMI åpner nettsted om korrupsjon

Hva gjør Norge, Nederland, Tyskland og Storbritannia for å bekjempe korrupsjon rundt om i verden? Hvilke retningslinjer jobber de etter? Hvilke prosjekter finnes og i hvilke land?

Dette kan interesserte nå få svar på via det internettbaserte ressurscenteret på anti-korrupsjon som Chr. Michelsens Institutt i Bergen har utviklet og skal drive på vegne av Utstein-gruppen.

Nettstedet U4 gir innblikk i anti-korrupsjonsaktivitetene til de fire såkalte «Utstein-landene». Nettstedet systematiserer informasjon og aktiviteter og inneholder blant annet en prosjektdatabase på land- og organisasjonsnivå, foruten forskningsrapporter, litteratur og de fire landenes samarbeid i kampen mot korrupsjon.

Utstein Anti-Corruption Resource Centre har adressen www.u4.no.

Flere sulter i det sørlige Afrika

Ifølge FN er det 14,4 millioner mennesker i det sørlige Afrika som sulter – en økning på 1,6 millioner. Verst er situasjonen i Zimbabwe og Zambia. Lederen for Verdens matvareprogram (WFP), James Morris, sier til BBC World at regjeringene så langt har bekræftet penger til litt over en tredel av WFPs appell på 500 millioner dollar. Morris mener utsiktene for neste års innhøsting er dårlig dersom småbøndene ikke får såkorn og gjødsel i tide.

NORAD vil skolere seg selv – med vekt på lokalkunnskap

• LIV RØHNEBÆK BJERGENSE

Hvorfor velger en del land i Sør løsninger som for oss virker helt ufornuftige? Hvordan forholder man seg til giverlands politikk på en konstruktiv måte, uten å måtte gi avkall på universelle verdier? NORAD vil nå dyktiggjøre seg selv på å analysere og debattere årsakene til hvorfor mange regjeringer i Sør ikke føler mer ansvar for å bekjempe fattigdom i egne land.

Britisk notat. Et diskusjonsnotat fra DFID – britenes NORAD – om at bistanden må legge mer vekt på å få innsikt i de lokale, politiske spill har vakt interesse blant giverne. NORAD setter denne høsten i gang en seminarrekke hvor de vil se nærmere på godt styresett og mottakeransvar.

– Vi håper at vi med disse seminarne skal få til en større diskusjon om politikken i våre samarbeidsland, sier leder for Utredningsenheten i NORAD, Thorbjørn Gaustadsæther.

Han mener det er viktig å bruke mer tid på å forsøke å forstå hvorfor politikken blir som den blir, slik at en som giver kan bli bedre i stand til å møte utfordringene.

Surfer på «understrømmer». – Er for eksempel den stille støtten Zimbabwes president Robert Mugabe får fra flere andre afrikanske ledere ut-

Hvorfor har ikke demokratiet ført til at de fattige kommer mer til orde, for eksempel i et land som India?

trykk for at Mugabe spiller på understrømninger i samfunnet som går på at afrikanerne er trøtte av at de ikke får sette dagsorden? spør Gaustadsæther.

Han mener likevel at Zimbabwe er et eksempel på et land med en politikk som giverland ikke kan godta. – Rett og slett fordi Mugabe fører en politikk som gjør at befolkningen i Zimbabwe får det stadig verre, sier Gaustadsæther.

Utfordrer tradisjonelle verdier. DFIDs diskusjonsnotat tok utgangspunkt i en erkjennelse blant flere givere – deriblant Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson og den tidligere nederlandske utviklingsministeren Eveline Herfkens – om at det er mye enklere å si hva som må gjøres for å redusere fattigdom enn hvordan dette skal gjennomføres i praksis. Notatet, som er skrevet av DFID-direktør Sue Unsworth, utfordrer de tradisjonelle forklaringsmodellene for at forventet utvikling uteblir og spør om det er andre årsaker enn for eksempel manglende politisk vilje, motvilje mot reformer eller mangel på ressurser, som hindrer utvikling.

Intrikate spørsmål. Noen av spørsmålene som reises er:

■ Hvorfor har ikke demokratiet ført til at de fattige kommer mer til

RAPPORT

BISTAND

Afrika på krabbegir

Utviklingen er negativ på flere områder, fastslår ny FN-rapport

Dersom utviklingen i Afrika fortsetter i samme retning som det siste tiåret, vil det i 2015 være flere afrikanere som lever på mindre enn én dollar om dagen enn i 1990. Det viser en rapport fra FN-organisasjonene UNDP og UNICEF.

• BIBIANA DAHLE PIENE

FNS MILLENNIUMSMÅL
Rapporten, som ble presentert under G8-møtet i juni, har analysert framgangen i forhold til FNs millenniumsmål, men er dystre lesning: For 23 av landene sør for Sahara er det liten eller ingen framgang i halvparten eller flere av de åtte målene som FNs millenniumsmøte satte i september 2000. Disse målene er blant annet å halvere omfanget av ekstrem fattigdom, redusere barnedødeligheten kraftig og gi alle barn tilbud om skolegang innen 2015.

Framgangen blir målt i forhold til situasjonen i 1990, og i 2000 skulle ideelt sett om lag 40 prosent av de ulike målene vært oppfylt. Men i Afrika går utviklingen i krabbefart: Bare på ett område – tilgang til vann – kan man spore mer enn ti prosent framgang.

Tilbakeskritt. Derimot går utviklingen på flere områder tilbake, viser rapporten.

Mellom 1990 og 1999 økte antallet mennesker sør for Sahara som lever under fattigdomsgrensen med 25 prosent – eller seks millioner mennesker hvert år. Risikoen er dermed stor for at det vil være flere afrikanere under fattigdomsgrensen i 2015 enn i 1990.

Lite penger gir lite mat. Problemet med kronisk underernæring er spesielt prekært i landene sør for Sahara, der halvparten av den samlede befolkningen på nær 360 millioner mennesker har for lite å spise. I seks av landene har tallet på underernærte økt på 90-tallet, viser rapporten.

Spesielt utsatt. Barn er spesielt utsatt. Selv om gjennomsnittstallene for underernærte barn i utviklingsland totalt sett er redusert det siste tiåret, har utviklingen på dette området i praksis gått bakover i det sørlige Afrika: På grunn av befolknings-

Halvparten av befolkningen i det sørlige Afrika har for lite å spise. I seks av landene har tallet på underernærte økt på 90-tallet, viser den nye FN-rapporten. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

veksten er det blitt åtte millioner flere underernærte barn. Den negative trenden gjelder blant annet Tanzania, der tallet på underernærte barn økte med rundt tre prosent på 90-tallet.

Den pågående hiv/aids-pandemien gjør ikke situasjonen lysere. Bare to av landene – Uganda og Senegal – har greid å snu utviklingen i forhold til andelen nysmittede blant ungdom. For de fleste av landene i regionen har sykdommen hatt en svært ødeleggende virkning sosialt og økonomisk, både på makro- og mikronivå.

Færre vaksinerte. I dag dør ett av seks barn i det sørlige Afrika før sin femårsdag. Nye tall viser at reduksjonen av barnedødeligheten har gått saktere på 90-tallet enn i tiårene før. Dersom utviklingen fortsetter i samme tempo, vil målet om å redusere barnedødeligheten med to tredjedeler ikke bli oppfylt før om

nærmere 140 år. Bare sju afrikanske land har oppnådd delmålet for 2000.

Enkelte land har hiv/aids ført til større barnedødelighet. Men en viktig årsak til de triste tallene er at vaksiner mot meslinger, sykdommen som tar flest barneliv, er blitt redusert.

I 1990 ble 66 prosent av alle afrikanske barn vaksinert, i 2000 var andelen 55 prosent.

Nedgangen gjelder blant annet de norske hovedsamarbeidslandene Tanzania og Mosambik, mens meslingvaksineringsgraden i Etiopia har falt med over 20 prosent. I Uganda og Malawi er det en liten økning i vaksinedekningen, til henholdsvis rundt 50 og 80 prosent. Zambia er et av de få landene med en dekningsgrad på over 85 prosent.

Skjevt fordelt. Ikke bare gjøres det for lite framskritt, det meste av framgangen har ikke kommet de

I 1990 ble 66 prosent av alle afrikanske barn vaksinert mot meslinger, i 2000 var andelen 55 prosent.

Pandemi – sykdom som herjer over et helt land eller kontinent.

fattige til gode, heter det i rapporten.

Dette skyldes først og fremst at forskjellene mellom fattige og rike på landnivå øker. Det sørlige Afrika er preget av en svært skjev inntektsfordeling, noe som i sin tur bremser økonomisk vekst, og i tillegg nøytraliserer eller til og med forhindrer de positive virkningene som økt vekst kan ha i å redusere fattigdom.

– Dersom skjevfordelingen fortsetter, vil utsiktene til å transformere vekst til allmen velstand og meningsfylt fattigdomsreduksjon være ytterst små, heter det i rapporten.

Globalt avhengig. I rapporten understrekes det likevel at utsiktene til å oppnå millenniumsmålene er avhengig av i hvor stor grad afrikanske land trekkes med i den globale økonomien.

På 80-tallet var veksten i den afrikanske eksporten på over 30 prosent i året. På 90-tallet falt den til under tre prosent. I samme tidsperiode gikk Afrikas andel av verdenshandelen ned fra fem til under tre prosent. Av verdens totale utenlandske direkteinvesteringer går usle 1,9 prosent til Afrika.

I tillegg holdt giverlandene hardere og hardere på pengepungen. I siste halvdel av 90-tallet sank bistanden til Afrika med en tredel – fra 18,4 milliarder dollar i 1995 til 12 milliarder i 1999.

Gjelden tyngst. Men den tyngste byrden er fortsatt gjelden. På slutten av 2000 oversteg kontinentets totale gjeldsbyrde 200 milliarder dollar – 30 milliarder mer enn ti år tidligere. Dette utgjør i snitt rundt 66 prosent av landenes nasjonalinntekt. Over halvparten er gjeld til bilaterale kreditorer, mens 25 prosent er lån fra multilaterale institusjoner.

I snitt brukte landene sør for Sahara dobbelt så mye – noen land så mye som tre til fem ganger mer – på gjeldsbetjening som på grunnleggende sosiale tjenester.

– Å bruke mer penger på å betjene utenlandsgjeld enn på grunnleggende tjenester, når millioner av mennesker mangler tilgang til vann, helse og utdanning, er både økonomisk og moralsk sett uten fornuft. HIPC-initiativet har ennå ikke hatt noen vesentlig innvirkning på gjeldsproblemene i regionen, skriver UNDP og UNICEF i rapporten.

Givere undersøker påstander om Mosambik-korrupsjon

Ble lånebistand til Mosambik indirekte brukt til et korrumpert oppkjøp av den tidligere statsbanken BCM, og ble pengene noensinne betalt tilbake? Nå undersøker giverne påstandene til den engelske journalisten Joe Hanlon.

• BIBIANA DAHLE PIENE

MOSAMBIK
– Det er jo kraftig skyts Hanlon kommer med, og det er absolutt av allmenn interesse å vite om det er hold i påstandene, sier Norges ambassadør i Maputo, Henning Stirø.

I forrige nummer av Bistandsaktuelt ble det kjent at journalisten Joe Hanlon, som blant annet har forfattet flere bøker om økonomisk ut-

vikling i Mosambik, i et offentlig debattbrev har framsatt påstandene om at bistand som skulle brukes til rehabilitering av landets største stålverk, i stedet ble brukt til å kjøpe den tidligere statseide banken BCM, et kjøp mange beskriver som svært korrumpert. Dette har giverne vendt et blindt øye til, hevder Hanlon. Han krever nå å få vite om lånet som giverne ga noensinne er tilbakebetalt.

Utteksler informasjon. Den drepte journalisten Carlos Cardoso hadde lenge arbeidet med saken, og et av Hanlons spørsmål til giverne var om Cardosos anklager hadde ført til noen etterforskning.

– Vi undersøker påstandene grundig, men det er et spørsmål om Hanlon refererer til Cardosos artikler om dette på en riktig måte. Han kan ha

vært unøyaktig her, mener Stirø.

– Den angivelige svindelen omfatter fem land. Samarbeider dere om undersøkelserne?

– Vi snakker sammen og utveksler informasjon, ja.

– Hva kan skje dersom det viser seg å være hold i påstandene?

– Det ønsker jeg ikke å spekulere i nå. Vi får finne ut hvordan vi skal håndtere saken når vi har trengt til bunns i den, sier Stirø.

Svindelpåstandene til Cardoso/Hanlon omfatter også bistandspenger fra Sverige, Tyskland, Frankrike og Sveits. Den svenske bistandssjefen i Maputo, Magnus Lindell, bekrefter at også de nå graver i sine arkiver.

– Spørsmålene til Hanlon inngår jo i en mye større sammenheng, nemlig «lekkasjene» i banksektoren

”

Jeg er overbevist om at vi givere ikke velger å lukke øynene.

Magnus Lindell,
svensk bistandssjef
i Maputo.

i Mosambik. Vi må se saken i denne konteksten, fremholder Lindell.

Dialog på bakrommet? – Hanlon spør om hva dere gjorde da Cardoso framsatte påstandene i 1998?

– Det kan jeg ikke svare på, jeg har bare vært her ett år. Men jeg vet at ambassaden fulgte opp hans påstander, ved blant annet å ta kontakt med flere, sier Lindell.

– Det er viktig å bringe så mye klarhet som mulig i hva som egentlig har skjedd. Men det jeg ikke forstår er hvordan Hanlon kan antyde at vi givere har valgt å ikke gjøre noe i saken. Det er en makeløs påstand! Jeg er overbevist om at vi givere ikke velger å lukke øynene. Men den dialogen vi fører med myndighetene om ulike saker kan vi ikke alltid gå ut i pressen med.

Guatemala vasker blodet ut av elve

1980-tallets massakrer setter fortsatt dype spor i menneskenes sinn

RABINAL (b-a): Utsikten er dramatisk og vakker på toppen av fjellovergangen der vi kommer kjørende. I dalen under oss ligger Rabinal. Et par unge maya-kvinner dilter i veikanten med en liten pjokk. Kvinnene i sine fargesprakende vide skjørt og lange svarte fletter som når dem til baken. Guttepjokken med hatt og altfor store gummistøvler.

• I GUATEMALA:
HANS PETTER BUVOLLEN

Naturen i dette landet med «den evige vår» og de fargesprakende tekstilene som blir båret med verdighet av vakre maya-kvinner, har tatt pusten fra mange besøkende.

Men landskapet i Rabinal skjuler også noe mer. Elvene i området har for få år siden vært rødfarget av blod. Her finnes massegraver. De ellers så tapre maya-indianerne er blant de overlevende fra 1980-tallets krig mellom regjeringsstyrker og gerilja – et tiår med blodig undertrykkelse. De bærer ennå på sorg, frykt og spørsmålet om hvorfor dette var nødvendig. De er forsiktige, unngår som oftest øyekontakt, er sky, og vil som oftest bedyre at de ikke er med på noe eller innblandet i noe som helst. Erfaringene tilsier at å ha en mening eller være engasjert politisk er bokstavelig talt livsfarlig. Det er ikke mange år siden politiske aktive blant lokalbefolkningen ble funnet i grålysningen i ei veigrøft med nakkeskudd, til skrekk og advarsel.

Massakrene. Rabinal er absolutt en kommune som har opplevd det ekstreme av konflikten i Guatemala. Av en befolkning på omlag 30.000, ble anslagsvis 7000 massakrert eller hensynsløst myrdet i tidsrommet 1980-84. En stor del av disse var kvin-

Gjennom gransking av beinrestene påviser ekspertene hvordan mange av innbyggerne i Rabinal ble hensynsløst maltraktet og torturert. Til slutt endte de sine liv i massegraver. FOTO: HANS PETTER BUVOLLEN

ner og barn, som ligger begravd i massegraver rundt om i kommunen. Foreningen for Rettsmedisinsk Antropologi (FAFG) har siden midten av 1990-tallet arbeidet i Rabinal med å åpne massegraver basert på anvisninger fra lokalbefolkningen og

etter å ha innhentet nødvendig tillatelse fra myndighetene. Disse spesialistene kan påvise gjennom gransking av beinrestene hvordan de aller fleste har blitt hensynsløst maltraktet og torturert, hvordan de har fått kjevene og hele skallen smadret

av geværkolber før de ble myrdet og dumpet i massegraver. Det påvises at flere kvinner ble lempet i massegraver mens spedbarna deres fremdeles satt festet til ryggen. Øyenvitner kan tilføye at småbarn ble dengt ihjel mot steiner og trestammer, og at fostre ble revet ut av gravide kvinner og spiddet med bajonetter.

Hærens overgrep blir beskrevet i detalj i Sannhetskommisjonens rapport «Det tause vitnesbyrdet» og i den katolske menneskerettighetsrapporten «Aldri mer», som har kommet i kjølvannet av fredsavtalene. I disse rapportene blir det beskrevet hvordan hæren utførte massakrer i 396 landsbyer i tidsrommet 1975 til 1985, mens geriljaen må påta seg ansvaret for 32 massakrer i samme periode.

Verdighet. Når massegravene nå åpnes, er hensikten ikke bare å påvise råskapen og terroren disse ofrene var utsatt for, og legge fram konkrete beviser, men fremfor alt er det behovet til de pårørende for å få identifisert sine familiemedlemmer og bisette dem på en verdig måte. Sjelen til en avdød som ikke har fått en verdig begravelse finner aldri ro, og derfor kan familien heller ikke få fred med seg selv, ifølge mayaenes egen kosmologi.

Nå blir rettsmedisinske antropologer truet på livet, og dette har blant annet ført til utsettelse av åpningen av det som blir antatt som den største massegraven i landet, i skolegården til den videregående skolen i Rabinal. Denne var tidligere en del av militærforlegningen like ved, og i to digre brønner fryktes det at restene etter 500-800 sivile ofre vil bli funnet.

Forsoning. Denne form for forsoning er ikke enkel. Familiemedlemmene gjenopplever de grufulle tidene, og detaljene omkring massakrene. Bedre er det ikke når flere av de medskyldige, de lokale «militær-

Delte meninger etter miljø- og fattigdomskonferansen i Sør-Afrika

JOHANNESBURG (b-a): Ministerdelegatene er mer eller mindre fornøyde, mens representantene for frivillige organisasjoner klager. Det er – ikke overraskende – tendensen i de reaksjoner som har kommet på utfallet av FNs gigantkonferanse mot fattigdom og miljø.

• I SØR-AFRIKA:
ÅSHILD ELIASSEN

Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson var en av de 20.000 som deltok på gigantkonferansen. Ifølge avisreferatene frontet hun utviklingslandenes og de grønne verdier i kampen mot frihandelskrefte-

ne. – Jeg hadde nøkterne forventninger. Med det som utgangspunkt er jeg fornøyd med resultatet, selv om vi burde ha kommet lenger på mange områder, sier hun til Bistandsaktuelt.

– At vi fikk gjennomslag for et nytt globalt utviklingsmål om innen 2015 å halvere andelen mennes-

ker uten tilgang til grunnleggende sanitære tjenester innen 2015, er viktig og positivt i seg selv. Det utfyl-

VIKTIGE VEDTAK

- WTO-reglene skal ikke settes over internasjonale miljøavtaler.
- «Føre-var» prinsippet fra Rio-møtet ble gjentatt.
- Felles ansvar, men ulike forpliktelser.
- USA og EU har godtatt at løftene fra Monterrey skal nedfelles i Implementeringsplanen.
- Halveringen av antall personer uten rent vann skal også gjelde sanitære anlegg.
- Å få stoppet en betydelig reduksjon av det biologiske mangfoldet innen 2010.
- Minimalisering av bruk av miljøgifter innen 2020.
- I og med at Russland sluttet seg til Kyoto-protokollen under Johannesburg-møtet, kan avtalen tre i kraft.

”
Nedgangen i bistand fra 90-årene vil likevel være snudd dersom disse løftene holdes.

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister.

ler også tusenårs målsettingen om å halvere andelen av dem som ikke har adgang til trygt drikkevann innen 2015, understreker Frafjord Johnson.

Hun mener at vann og sanitære forhold henger så nøye sammen at forbedringer best kan oppnås under ett.

Monterrey-løftene nedfelt. Utviklingsministeren trekker også fram den positive utviklingen i forhold til omfanget av internasjonal utviklingshjelp.

– På konferansen om finansiering for utvikling i Monterrey i mars i år kom USA og EU med løfter som vil innebære en økning i bistandsoverføringer på 12 milliarder dollar per år innen tre år. Dette tilsvarer en økning på over 20 prosent i verdens samlede utviklingsbistand. Det er behov for langt mer enn dette, men nedgangen i bistand fra 90-årene vil likevel være snudd dersom disse løftene holdes. Det er derfor positivt at disse løftene fra Monterrey nå er nedfelt som forpliktelser i Handlingsplanen fra Johannesburg, sier utviklingsministeren.

Samordnet politikk. Ifølge Frafjord Johnson er det positivt at Handlingsplanen såpass sterkt understreker behovet for fullfinansiering av HIPC, gjeldsletteordningen for de fattigste landene. Uansett hva en måtte ønske i tillegg, er det HIPC som de nærmeste årene vil forbli selve bærebjelken i arbeidet med gjeldslette. Det er også positivt at Handlingsplanen understreker at HIPC-ordningen må ta høyde for at land uforskyldt kan rammes av uforutsette forhold som naturkatastrofer, væpnet konflikt eller dramatiske fall i råvarepriser. Norge har lenge arbeidet for at slike hensyn må inkorporeres i HIPC-ordningen slik at gjelden virkelig reduseres til et bærekraftig nivå.

– Hva blir hovedutfordringene framover?

– Blant annet å sikre større sammenheng i vår politikk overfor utviklingslandene. Utviklingspolitikk kan ikke, og må ikke, reduseres til et spørsmål om utviklingsbistand. Investeringer, handel, markedsadgang og gjeldslette er minst like viktige for utviklingslandene. Sammenheng mellom ulike deler av vår politikk og hvordan de i sum påvirker

ne

kommissærene» og ledere for sivilpatroljer, stiller seg på gravkanten sammen med pårørende og andre nysgjerrige. De har levd lenge med vissheten om at de aldri vil bli straffet for det de gjorde og at militæret fremdeles er en tilstrekkelig maktfaktor i Guatemala til å hindre rettsforfølgelse. Et hederlig unntak er saken mot patruljeleder Cándido Noriega i Quiché som sto tiltalt for 158 mord, en rekke voldtekter og ildspåsettelse. Han ble frikjent to ganger i retten, men ble omsider dømt til livsvarig fengsel. Er det forsoning å glemme fortiden og konsentrere seg om framtiden? Hvor mye av fortiden må eksponeres for å unngå liknende hendelser i framtiden? Er det forsoning i å straffe de skyldige for det de karakteriserer som militær taktikk, utført under ordre?

Mistillit. Vi besøker landsbyen Xococ og lederen for Foreningen for enker og foreldreløse Rabinal Achí - ADIVIMA, Carlos Chen Osorio. Han er oppskjørtet fordi han dagen i forveien observerte en av dem som utførte massakren i Xococ i februar 1982 på lokalbussen. Hæren opprettet på den tida sivilpatroljer, et slags heimevern, som under militære ordre ble tvunget til å utføre de mest grufulle tjenester for hæren. I Xococ innkalte hæren de omkringliggende landsbyene til å framskaffe «frivillige» til militærtjeneste. 73 meldte seg, og ingen har sett dem siden. Samtlige ble henrettet. En måned senere kom hæren og tvang med seg 70 kvinner og 107 barn. Bare noen få overlevde og kunne fortelle hva som skjedde. Det er nå blitt satt igang arbeid med å åpne massegravene for å få vitnesbyrdene bekreftet.

Xococ har idag omlag 2,700 innbyggere og likner på en hvilken som helst guatemalansk landsby. Huserne er enkle. Utslagsvannet renner på tvers av gata som preges av gnedrende lausbikkjer og frittgående griser. Men stillheten er påtagelig.

Barna smiler ikke slik som turistene er vant til og kvinnene snur seg bort og vil ikke prate. Det er usikkerhet i blikkene, og en tilfeldig samtale virker utelukket. Men i Xococ finner vi også eksempler på at kaldblodige mordere fra krigens dager faktisk kan straffes.

Tre gjerningsmenn fra Xococ er blitt dømt til 50 års fengsel - alle for medvirkning til massakrer. Arrestordre er blitt utstedt ved flere anledninger, men når politiet og representanter fra påtalemyndighetene innfinner seg i Xococ, blir de truet på livet. Ved en anledning ble de tatt som gisler i landsbyen. Andre delegasjoner fra myndighetene er blitt avvist. Det er lynsjestemming, og politiet våger ikke å ta seg inn i landsbyen. Xococ er overlatt til seg selv. Landsbysolidariteten og manglende tillit til myndighetene forhindrer at morderne som forårsaket massakrene på deres egen befolkning, blir utlevert.

Forsoningsprosjekt. Sannhetskommisjonen oppfordret i 1999 den guatemalanske staten om å opprette et nasjonalt erstatningsprogram for den skadelidende sivilbefolkningen. Et slikt program er fremdeles ikke blitt etablert, og Sekretariatet for Fred som skal bidra til iverksettelsen av fredsavtalene, opererer på et symbolsk nivå og disponerer tilsvarende 1 prosent av forsvarsbudsjettet. (Sistnevnte har til gjengjeld vokst kraftig de siste årene, helt i utakt med fredsavtalene.)

- Regjeringen prøver å rettferdiggjøre vanlige offentlige oppgaver som veibygging, anlegging av vann og elektrisitet som krigserstatning, forteller Mario Garrido som leder prosjektet.

Lærdom av egen historie. Vi besøker Francisco Mendoza som er maya Achí og som bor et par kvartaler fra torget i Rabinal. Han har arbeidet med de rettsmedisinske antropolo-

Sjelen til en avdød som ikke har fått en verdig begravelse finner aldri ro, og derfor kan familien heller ikke få fred med seg selv, ifølge mayaenes egen kosmologisjón.

FOTO: HANS PETTER BUVOLLEN

Av Rabinals befolkning på omlag 30.000, ble anslagsvis 7000 masakrert eller hensynsløst myrdet i tidsrommet 1980-84.

gene med åpning av massegraver, og har også vært lokal konsulent for Organisasjonen for Amerikanske Stater (OAS) i prosjektene deres som blant annet er støttet av Norge, jobber for å fremme lokal konfliktløsning og forsoningsteknikker. Dette er ingen enkel prosess, for lokalsamfunnet er blitt dypt splittet i Rabinal. Selv etter 20 år er befolkningen sterkt preget av det som skjedde. Frykten, angsten og mistilliten blir overført på oppvoksende generasjoner.

- Hvis vi skal oppnå noen slags forsoning, må vi i allfall unngå å overføre våre lidelser og dystre perspektiver til våre barn», sier Francis-

co. Han mener likevel at framskrittene så langt er små. For to år siden valgte befolkningen her en borgermester fra det samme partiet som blir ledet av de som er ansvarlige for massakrene. Det ser ikke ut som om vi lærer mye av vår egen historie, kommenterer Francisco lakonisk.

Hans Petter Buvollen har siden 2000 koordinert et forsoningsprogram ved FNs utviklingsprogram UNDP Guatemala siden 2000. I perioden 1995-2000 var han stedlig representant for Norsk Folkehjelp i Guatemala.

utviklingslandene er et kjernepunkt i Regjeringens Handlingsplan for bekjempelse av fattigdom i sør mot 2015, sier Frafjord Johnson.

- **Utmerket avtale.** Selv om det er delte meninger om FNs Verdens-toppmøte for Miljø og Utvikling, er den gjengse oppfatningen at det endelige resultatet kunne vært bedre - spesielt når det gjelder energi. Reaksjonen fra flere afrikanske land er at energivedtaket gir klarsignal for utbygging av svære vannkraftverk. Japanske delegater mener sogar at vedtaket betyr et fritt fram for atomkraftverk.

- Vi har fått en utmerket avtale, forholdene tatt i betraktning. Nå er det om å gjøre å sette planen ut i livet både nasjonalt og regionalt, sier Alec Erwin, Sør-Afrikas minister for handel og industri, etter toppmøtet.

Erwin og den sørafrikanske miljøvernministeren, Valli Moosa, trekker blant annet fram vedtaket om halveringen av antall personer uten rent vann og sanitære anlegg innen 2015, i tillegg til beskyttelse av fiskebestandene og havene. Dessuten oppfattes vedtaket om «Felles ansvar, men ulike forpliktelser» som

en seier for utviklingslandene.

Økonomisk globalisering. I motsetning til statslederne og ministrene hevder de fleste frivillige organisasjonene i Sør at toppmøtet vil få liten betydning for klodens fattige og for miljøet. En av de sterkeste stemmene fra Sør er Martin Khor, direktør for Third World Network, som har kontorer i Asia, Afrika og Latin-Amerika.

Også Khor ser imidlertid på prinsippet «Felles ansvar, men ulike forpliktelser» som en av hjørnesteinene for bærekraftig utvikling - særlig tatt i betraktning at USA er ansvarlig for 25 prosent av utslippene av miljøgasser, mot Afrikas 2-3 prosent.

Men, etter Khors mening er Rio-prosessens store svakhet at roten til problemene ikke ble identifisert fra starten av: nemlig at økonomisk globalisering undergraver bærekraftig utvikling. Dette har skapt mer fattigdom, flere arbeidsledige og miljøfarlige utslipp i stadig større omfang.

- De multinasjonale selskapene ble invitert til å delta i Rio, men unnsnapp alt av reguleringer. Invite-

rer du ulven til middag, spiser han opp all maten, minner Khor om.

Jakten på profitt. Og Khor er ikke alene om dette synet. Ifølge ghane-siske Yao Graham, koordinator i Third World Networks Afrikakontor, er Afrika et skoleeksempel på de multinasjonale selskapenes appetitt.

- Jakten på profitt har skapt et helvete for folk i ressursrike land. For eksempel var Ghana en stjerne på 80-tallet. I dag ligger det kun sår igjen etter gruvedrift og tropisk regnskog, sier Khor.

Han mener at alt fra vann, energi, ressurser og helsetjenester blir privatisert og solgt ut.

- De rike fortsetter å utnytte oss i Sør gjennom blant annet Verdens handelsorganisasjon (WTO). Derfor må WTO ut av Rio-prosessen, hevder Khor og Graham.

”

Jakten på profitt har skapt et helvete for folk i ressursrike land.

Yao Graham, koordinator i Third World Networks Afrikakontor

notis

Ny utgave av swahili-ordbok

En ordboksbegeivnhet som har vakt oppmerksomhet i swahiliens hjemland Tanzania, er nordmannen Willy Kirkebys store English-Swahili Dictionary, som nå er tilgjengelig i ny, utvidet utgave. Verket har så langt fått rosede anmeldelser både i Tanzania og USA. I Tanzania er ordboken hedret med det ettertraktede BAKITA-sertifikatet, et sertifikat som utstedes av Det nasjonale swahiliråd i Dar es Salaam. Kirkebys ordbok er den hittil eneste ordbok som er hedret på denne måten og dermed akseptert som ny standard. Ordboken ble utarbeidet med NORAD-støtte i tidsrommet 1998-2000. De kjente swahiliekspertene Hamisi Akida og forfatteren Adam Shafi har vært blant medarbeiderne.

Mindre skatt til staten

Tanzania får ikke bukt med skattekorruptsjon tross reform

Ideen kom fra vestlige bistandsgivere: Ved å sparke korrupte medarbeidere, omorganisere skatteetaten og høyne lønnen skulle korrupsjonen synke og skatteinntangen øke i Tanzania. Det skjedde ikke, viser en ny studie.

• CAMILLA SOLHEIM

TANZANIA Seniorforsker Odd-Helge Fjeldstad ved Chr. Michelsens Institutt (CMI) har i en studie sett på Tanzanias skattereform og overgangen til et eget skattedirektorat. Resultatet er nedslående: Skatteinntangen økte fra 11 prosent av bruttonasjonalproduktet i 1995/96 til 12,1 prosent i 1996/97. Men siden den gang har skatteinntangen, som i hovedsak er basert på beskatning av næringslivet, sunket til 10 prosent i 2000 – altså til et lavere nivå enn før skattereformen. Det er også mange indikasjoner på at korrupsjonen øker igjen.

Dystre tall. – Dette skyldes flere faktorer. Blant annet har det vært en sterk vekst i omfanget av skattefrikatt, særlig innenfor næringer som gruvedrift og turisme. Man kan stille spørsmål ved om utenlandske bedrifter i disse vekstsektorene ikke ville ha investert uansett. Men de reelle tallene på skatteinntangen er nok enda dystre enn statistikken tilsier, fordi tallene de siste par årene også inkluderer skatt som staten betaler til seg selv i form av moms og toll på import, sier Fjeldstad.

Store endringer. På midten av 1990-tallet, ble det avslørt flere store korrupsjonsskandaler i Tanzania, blant annet i skatteavdelingen i finansdepartementet. Flere givere, blant annet Norge, holdt av den grunn bistanden tilbake, og krevde opprydding. Det førte senere til at landet i 1996 opprettet et eget skattedirektorat – atskilt fra finansdepartementet. Målet var å øke skatteinntangen og redusere omfanget av korrupsjon. For å oppnå dette ble det lagt vekt på å begrense den direkte politiske innflytelsen fra finansdepartementet i skatteadministrasjonens daglige drift og å høyne lønnen til de ansatte for å tiltrekke og beholde kvalifiserte arbeidstakere. Drastiske metoder ble tatt i bruk for å få bukt med korrupsjonskulturen: Alle tidligere ansatte fikk sparken og måtte søke på nytt til direktoratet. Om lag 35 prosent ble avvist på grunn av bevis eller mistanke om korrupsjon. Alle nyansatte fikk ett års prøvetid og alle måtte rapportere om sin private finansielle situasjon, blant annet formue.

Jobb til familie. Men til tross for at mange har fått opptil doblet lønnen sin og en ny avdeling for internkontroll ble opprettet, så mener Fjeldstads informanter at korrupsjonen øker igjen i skatteadministrasjonen. Attraktive stillinger blir i noen tilfeller gitt til familie eller bekjente til tross for at det finnes mer kvalifiserte søkere.

– Det er indikasjoner på at det har oppstått et internt marked for kjøp og salg av attraktive stillinger innad i organisasjonen. Mange ønsker en jobb i for eksempel tollavdelingen hvor det er store muligheter til å motta bestiklinger dersom man

Et knep for å unngå høye tollavgifter er å importere varer via Zanzibar der avgiftene er lavere. Deretter blir varene sendt til fastlandet.

FOTO: NORAD-ARKIV/OLE BERNT FRØSHAUG

vil benytte seg av denne muligheten for ekstrainntekter, sier Fjeldstad.

Samfunnsøkonomen har siden oppstarten av Tanzania Revenue Authority (TRA) fulgt omleggingen nøye, og har etter hvert skaffet seg et bredt spekter av kilder, både innenfor og utenfor skattedirektoratets dører.

Demotiverende. En av konklusjonene han trekker er at høye lønninger også har negative følger. – Det nye systemet med høye lønninger gir noen perverse utslag. Blant annet får en ansatt i skattedirektoratet opptil ti ganger høyere lønn enn en i Finansdepartementet. Dette virker svært demotiverende for ansatte i departementet og er urimelig siden det er Finansdepartementet som utformer politikk og målsetninger for skattedirektoratet, sier Fjeldstad.

Han mener det også er demotiverende for ansatte i Finansdepartementet å måtte jobbe under svært kummerlige kontorforhold med dårlige lokaler og mangel på pc'er, mens skattedirektoratets ansatte holder til i moderne og velutstyrte lokaler.

Dårlig koordinering. Skatteforskeren mener at regjeringen har et stort ansvar i å følge opp det som nå skjer. Verdensbanken, USAID, EU, Dfid og DANIDA er de største givene. Norge har ikke gitt pengestøtte til det tanzanianske skattedirektoratet. – Et problem er den manglende koordineringen blant bistandsgivene. Det er mitt inntrykk at det ikke er noe klart fokus for donorenes støtte til skatteadministrasjonen. Det er altfor mange enkeltkomponenter, og ingen synes å ha oversikt over hva som skjer, sier Fjeldstad.

Han mener også det er problematisk at det er Det Internasjonale Pengefondet (IMF) som legger premisene for skattepolitikken, og at de ensidig fokuserer på økt skatteinntang, mens andre funksjoner

som et skattedirektorat skal ha, blir helt underordnet.

– Offentlige institusjoner har også andre mål enn de som kun kan måles i kroner og ører. Skattedirektoratet er også en serviceinstitusjon, sier Fjeldstad.

– Et ensidig fokus på skatteinntang kan føre til undergraving av skattebetalernes rettigheter gjennom utstrakt bruk av makt i skatteinnkrevingen. Dersom skatteinnkrevingen oppfattes som tilfeldig og urettferdig bidrar dette til økt motstand fra skattebetalernes side til å betale skatt.

Ikke gjennomkorrupt. Samtidig understreker Fjeldstad at korrupsjonsnivået ikke er like omfattende som det var på midten av 1990-tallet.

– Den gang var hele systemet gjennomkorrupt, og selv topplederne var sterkt involvert. Slik er det ikke i dag. Korrupsjonsnivået er ennå ikke tilbake i samme omfang som tidligere, men det er økende og det er bekymringsfullt.

Fjeldstad mener det også er vanskelig å se et alternativ, nettopp fordi man har få erfaringer med fungerende skatteinstitusjoner i fattige og korrupte land.

– Det er for tidlig å konkludere med at det tanzanianske skattedirektoratet ikke fungerer, det er tross alt bare seks år siden det ble opprettet. Men på bakgrunn av erfaringene fra Ghana og Uganda (som opprettet slike uavhengige skattedirektorater tidligere enn Tanzania) så er det grunn til bekymring, mener Fjeldstad.

Rapporten hans er ennå ikke publisert, men forskeren var i Dar es Salaam i begynnelsen av september der han diskuterte noen funn og tolkninger med tanzanianske forskere.

– Det var ingen som var uenig i konklusjonene, sier han.

”

Det er indikasjoner på at det har oppstått et internt marked for kjøp og salg av attraktive stillinger innad i organisasjonen.

Odd Helge Fjeldstad, seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt.

notiser

Konferanse skal debattere tusenårsmål

På hvilken måte kan FNs tusenårsmål nås og er de i det hele tatt realistiske? Nå inviterer NORAD til en stor fattigdomskonferanse der tusenårsmålene skal diskuteres.

– Bistandsdebatt er viktig for at vi skal gjøre en bedre jobb. Derfor inviterer vi alle i bistandsbransjen til å diskutere realismen i tusenårsmålene, sier avdelingsdirektør Astrid Versto i NORAD.

Debatten, som er åpen for alle som har lyst, skal diskutere hvordan milleniumsmålene kan bli virkelighet. Temaene er blant annet mer og bedre samordnet bistand, bedre handels- og gjeldsvilkår, bedre styresett og mindre korrupsjon i fattige land eller gode fattigdomsstrategier. I forkant av debatten har NORAD invitert flere innledere, blant annet seniorrådgiver Deepa Narayan i Verdensbanken, sentralbanksjef Aguinaldo Jaime i Angola, utviklingsminister Hilde Frøfjord Johnson og NORAD-direktør Tove Strand.

– Konferansen er lagt opp som en workshop, der ti og ti deltakere sitter rundt et bord og diskuterer ulike problemstillinger. Andre kan følge workshopen eller innledningene via storskjerm og høytalere.

Konferansen finner sted på Sentrum Scene i Oslo 16. oktober.

Nye lover mot korrupsjon i Nepal

Nepal har innført fire nye anti-korrupsjonslover og bestemt å etablere en spesialdomstol for korrupsjonssaker, melder World Bank Weekly Report.

De nye lovene gir CIAA (Nepals Økokrim) fullmaktene de trenger for å sette i gang sin planlagte offensiv mot korrupsjon. CIAA foretok nylig husransaker hos 22 tjenestemenn innen skatte- og tolltaten, deriblant to toppledere. 17 personer ble satt i varetekt, mens fem er fortsatt på rømmen. CIAA har også innkalt personer som etter deres mening har uforholdsmessig stor formue. CIAAs aksjoner har sterk støtte blant folk i Nepal.

Norge ettergir gjeld til Jugoslavia

I begynnelsen av september inngikk Norge og Jugoslavia en avtale om å slette om lag halvparten av Jugoslavias bilaterale gjeld til Norge. Av et krav på 184 millioner kroner, vil Norge slette omkring 93 millioner kroner. I tillegg gir Norge opp et rentekrav på 5,6 millioner kroner. Dersom Jugoslavia oppfyller vilkårene i den avtalen som ble inngått mellom OECD-landene, Russland og Jugoslavia i 2001, kan gjelden bli redusert med ytterligere 15 prosent i 2005. Da vil Norge og andre kreditorland ha ettergitt hele 66 prosent av Jugoslavias utenlandsgjeld.

Intern misnøye ryster Arafat

De folkevalgte er lei av å være nikkedukker for Palestinas president

GAZA (b-a): Den 11. september ble ikke bare en minnedag for terrorangrepene i USA. For palestinerne ble dagen et vendepunkt i kampen for demokrati, da det palestinske parlamentet detonerte den hittil største politiske bomben mot Arafat ved å nekte å godta regjeringen.

• I PALESTINSK OMRÅDE: BIBIANA DAHLE PIENE

12. september: Det palestinske flagget vaier friskt over den sandfargete bygningen til Palestinian Legislative Council (PLC), palestinerne parlament, i Gaza by. Både innenfor og utenfor svirrer spørsmålet i luften: Hvordan vil president Arafat håndtere den hittil viktigste og mest dramatiske begivenheten i palestinerne kronglete prosess mot et levende demokrati?

Like før kl. 15 dagen før: En knapp majoritet av de 86 medlemmene i PLC er enige om å ikke gi tilslutning til Arafats nye regjering, som ble utnevnt i juni. Bare minutter før stemmegivningen trekker hele regjeringen seg, med Arafats velsignelse. For aller første gang i historien har palestinerne lovgivende forsamling brukt den makten de er blitt tildelt.

- Det er slutt på tiden da Arafat kan overkjøre og ydmyke lovlig valgte politikere, sier fremtredende personer i det politiske miljøet.

Nei til kosmetikk. Bakgrunnen for vedtaket er den sterke misnøyen med hvordan Arafat har fulgt opp en rekke reformkrav som PLC oversendte presidenten i mai i år. Blant disse kravene var tallet på ministre - PLC ønsket en regjering bestående av 19 ministre, mens Arafat utnevnte 21.

Den nye regjeringen bestod i tillegg av en rekke av de gamle ministrene som PLC ønsket å fjerne, fordi de er ansett som udugelige og korrupte. Bare tre av regjeringsmedlemmene var nye. Blant disse var innenriksminister Abdel Razak Yehiyeh, som mange anser for å være utnevnt etter press fra Israel og USA.

PLC krevde også at Arafat skulle legge en rekke statlige institusjoner, der han ofte har satt sine «egne» i lederposisjoner, inn under departementene. Men presidenten gjorde det stikk motsatte, og oppnevnte i stedet flere nye institusjoner, som Land Authority og Prisoners' Authority. Han har heller ikke åpnet for innsyn i ministrenes aktiviteter, slik PLC ønsket.

I sum ble derfor den nye regjeringen oppfattet som en kosmetisk og ikke reell politisk endring.

- Dette gjorde at vi ikke ville legitimere den, sier det uavhengige parlamentsmedlemmet Ziad Abu-Amr. Han beskriver vedtaket som en kraftig påminnelse til presidenten.

- Arafat må lytte mer til sitt folk. Vi er folkets representanter, og vi forventer at han følger opp våre krav. Dersom han fortsetter å ignorere kravene, må han forvente mer av det samme. PLC har vært ydmyket alt for lenge, vi har søkt å unngå konfrontasjoner. Men øyeblikket er kommet da folket sier nei til ham når han velger gale strategier, sier

Abu-Amr.

Ministre fornøyd. Blant vanlige palestinerne blir den politiske dramatikken godt mottatt.

- Endelig har vi fått ordentlige politikere, gode politikere, smiler en ung kafeeier i Gaza.

Også flere av de avgåtte ministrene hilser vedtaket velkommen.

- Det som har skjedd er en konstruktiv manifestasjon av et reelt demokrati. Det beviser at vi er på vei mot et åpent samfunn, sier avgått finansminister Salam Fayyad. Den tidligere IMF-økonomen, som har vært med i regjeringen i knappe tre måneder, har forøvrig høstet både nasjonal og internasjonal anerkjennelse for arbeidet med å reformere finansforvaltningen i Palestina.

- Vedtaket vil nok innebære at reformprosessen sakker litt akterut. Men den prisen er det verdt å betale, mener han.

Slutt på Arafat? På grunn av stengningspolitikken til Israel har ikke parlamentet kunnet møtes på et halvt år. Også denne gangen forsøkte Israel å hindre politikerne i å møtes i Ramallah på Vestbredden. Blant annet ble 12 av parlamentsmedlemmene fra Gaza nektet utreise, av «sikkerhetshensyn», som det heter på israelsk.

Men moderne teknikk gjorde det likevel mulig å avholde møtet gjennom bruk av videoutstyr.

Ifølge den nye grunnloven som Arafat ratifiserte tidligere i år, har presidenten 14 dager på seg til å sette sammen en ny regjering. Både i Israel og i vestlige medier spekuleres det allerede friskt om vedtaket innebærer begynnelsen på slutten for Arafat. Den konklusjonen er det få, om noen, i Palestina som vil trekke.

- Det som har skjedd er en styr-

- Et politisk jordskjelv, sier Arafat-kritiker

- Dette er et politisk jordskjelv, konkluderer advokaten og menneskerettsaktivisten Raji Sourani, som leder organisasjonen Palestinian Centre for Human Rights, med blant annet støtte fra Norge.

Fra sitt kontor i Gaza har Sourani markert seg som en skarp kritiker av Arafats styre, men brukes også som rådgiver av lovkomiteen i parlamentet.

- Helt siden starten har de palestinske selvstyremyndighetene motarbeidet de demokratiske kreftene. Mottoet har vært at vi må ofre rettstaten på sikkerhetens alter. Det har nærmest vært en Kafkaprosess, mener han.

- Derfor er jeg positivt overrasket over PLCs beslutning, legger han til.

Ifølge Sourani og andre analytikere er det en kjerne av mellom 16 og 20 uavhengige parlamentsmedlemmer som har gått i bresjen for å skape forandring og sikre mer demokratisk kontroll med regjeringen.

Går i bresjen. - I tillegg er det nå to fløyer innen Fatah (Arafats parti, red.anm.): Den ene støtter Arafats sikkerhetspolitikk, mens den andre ønsker politisk forandring. Jeg tror flesteparten nå tilhører den andre fløyen, sier Sourani.

- Hvor alvorlig er dette for Arafat?

- Han har aldri vært utfordret

Yasser Arafat har støtt på en av de hittil største utfordringene mot sin maktposisjon.

FOTO: SCANPIX/AP

king av PLC. Vi har nå reell makt, fremholder visepresident i parlamentet Ibrahim Abu Al-Naja.

- Hvor alvorlig er vedtaket for Arafat?

- Dette er ikke en boksering, og

vi kan ikke si at Arafat ble slått. Han er i stand til å finne nye, ansvarlige ministre. Det er ikke første gang han må gjøre det, svarer parlamentets visepresident diplomatisk.

Arafat har aldri vært utfordret før på denne måten.

Raji Sourani, leder for organisasjonen Palestinian Centre for Human Rights.

før på denne måten. Det er svært alvorlig for ham, muligens en politisk krise. Men vi vet ikke ennå hvordan han vil håndtere denne situasjonen.

- Men svært mange har vært lite glade for hvordan den nåværende situasjonen under de israelske stengningene er blitt håndtert. Det er nå bred enighet om at alle har rett til å delta i den politiske prosessen, det gjelder også for Hamas og Jihad, og at vi trenger et byråkrati som består av teknokrater - kompetente folk som vet hva de driver med. Vi må få vårt politiske hus i orden. I dag er det en skam hvordan ting blir drevet. Hvem vet hvordan politiske beslutningene fattes? Politikken er styrt av skjulte agendaer og egeninteresser, og er ikke i folkets interesse. Vi må få en åpen politisk prosess, fremholder Sourani.

Han peker på at okkupasjonen er blitt en unnskyldning for å drive

en usunn politikk.

- Men samtidig gjør okkupasjonen det umulig å få et politisk system til å fungere, fremholder han. Israels militære jerngrep om de palestinske områdene vil for eksempel gjøre det umulig å holde valg i januar, slik Arafat gjentatte ganger har slått fast som en målsetting.

- Hvordan kan et valg skje under de forholdene vi lever under i dag? Folk kan jo ikke bevege seg! Og - vil Sharon tillate at vi får en ny regjering med større politisk legitimitet? Vi lever i et de facto apartheid. Vi er midt i et politisk kaos. Hvordan kan man holde valg i et slikt miljø? Dersom okkupasjonen fortsetter, tror jeg ikke situasjonen vil endre seg. Det er viktig med valg, men folk må være klare for det. I dag er hverdagen så dramatisk at ingen har mulighet til å tenke på noe annet enn å klare seg fra dag til dag.

- Vil styrke palestinerne

Den gjengse oppfatningen i det internasjonale giversamfunnet er at vedtaket i PLC vil styrke palestinerne.

- Det viser reell demokratisk kontroll på en måte vi ikke har sett tidligere, sier Norges ministerråd Geir O. Pedersen (bildet).

- Du står i nær kontakt med presi-

dent Arafat. Hva vil du si til ham om dette?

- Vi kommer til å gjøre det klart at et fungerende parlament er en styrke for demokratiet. Dette er uten tvil noe av det viktigste som har skjedd i palestinerne reformprosess, sier Pedersen.

Endelig en suksesshistorie

Vietnams «doi moi»-politikk har halvert landets fattigdom

HANOI/TRIEW VAN (b-a): Kommunistlederne lot Vietnams bønder selv drive jorda og selge sine varer. Resultatet lot ikke vente på seg: En eventyrlig økonomisk vekst – som også landets fattige fikk del i. Men nå øker gapet mellom fattig og rik.

• I VIETNAM: CAMILLA SOLHEIM OG GØRIL TRONDSEN BOOTH (FOTO)

VIETNAM

Hoang Thi Nuôi (50) lener seg mot den provisoriske husveggen og ser utover det hvite sandlandskapet. Her skal hun bygge og her skal hun bo. – Alt jeg ønsker er at barna mine skal få seg utdanning og en ordentlig jobb, sier alenemoren. Thi Nuôi er mor til to gutter og ei jente (19, 15 og 10 år). Hun er én av 25 familier som nå har fått seg sitt eget stykke land på én hektar for å skape en bedre hverdag og framtid for seg. Gjennom et distriktsutviklingsprosjekt, støttet av NORAD, skal dette hvite sandlandskapet forandres til et sted hvor ris og andre grønnsaker vokser godt. Slike distriktsutviklingsprosjekter finnes over hele Vietnam, og er en del av myndighetenes plan for å redusere fattigdommen.

Innførte markedsøkonomi. Etter lang tids økonomisk nedgang og stor fattigdom vedtok det kommunistiske styret i Vietnam i 1986 å liberalisere økonomien. Den økonomiske reformprosessen «doi moi» – «ny giv» eller «fornyelse» på norsk – førte til en formidabel økonomisk vekst. I 2001 hadde Vietnam den neste høyeste veksten i hele Asia. Selv mener de 6,8 prosent, mens Verdensbanken regner med 4,8 prosent.

– Den sterke økonomiske veksten hadde primært to årsaker. For det første ble jordbruket liberalisert og privatisert. For det andre ble også handelen liberalisert og det ble gitt muligheter for sparing og investering. Myndighetene tillot innenlandsk handel, noe som bidro til en eksplosjon av smårestauranter, verksteder og butikker, sier rådgiver Per Lundell i Sida forklarer. Verdensbanken deler denne oppfatningen:

– Doi moi fikk dramatiske konsekvenser. Land ble gitt til jordbrukere, noe som førte til en sterk økning i risproduksjonen. I tillegg kom en liberalisering av handel, noe som førte til en eksplosjon av småbedrifter, sier sjeføkonom Nisha Agrawal ved Verdensbankens Vietnamkontor.

”

Land ble gitt til jordbrukere, noe som førte til en sterk økning i ris.

Nisha Agrawal, sjeføkonom ved Verdensbankens Vietnamkontor.

Les mer: Vietnams utenriksdepartement: www.mofa.gov.vn

– Vietnam går i riktig retning, men svært sakte og skritt for skritt. De er litt redde, men hittil har de klart det de har satt seg fore, sier landøkonomen og roser Vietnam for den store økonomiske veksten gjennom hele 1990-tallet.

– Selv under Asia-krisen var veksten på 5-6 prosent, sier Agrawal.

70 prosent. Reformen «doi moi» innebar at landet innførte en såkalt markedsøkonomi med sosialistisk styring. Vietnams økonomi er først og fremst basert på landbruksproduksjon og fra å importere ris på 1980-tallet ble altså Vietnam i løpet av 1990-tallet en av verdens største riseksportører. På midten av 1980-tallet sultet store deler av befolkningen, og det blir antatt at sju av ti vietnamesere levde i fattigdom. I perioden mellom 1993 og 1998 ble antall fattige – målt etter Verdensbankens fattigdomskriterier – redusert fra 58 prosent til 37 prosent.

Vietnams myndigheter målte ikke fattigdommen i antall dollar per dag, men i antall kilo ris – 13 kilo i måneden må en familie ha for å kunne overleve. Ifølge myndighetenes egne tall har antall fattige familier blitt redusert fra 22 prosent i 1995 til 10 prosent i 2000. Tall fra Vietnams statistikkbyrå viser at antall «kronisk fattige» husholdninger sank fra 450.000 i 1995 til 150.000 i 2000. Også andre sosiale indikatorer peker i retning av at mange fattige har fått del i den økonomiske veksten:

■ Antall underernærte barn under fem år er redusert fra 44 prosent i 1995 til 34 prosent i 2000.

■ Andelen av landsbygdbefolkning med tilgang til rent vann har økt fra 36 prosent i 1998 til 42 prosent i 2000.

■ Det finnes helsestasjoner i alle kommuner.

Skape arbeidsplasser. Myndighetene har et mål om å skape mer enn 7,5 millioner jobber innen 2005.

– Bistand fra internasjonale givere er en viktig ressurs i vårt nasjonalbudsjett, og vi ønsker å bruke disse pengene på en mest mulig effektiv måte. Vi har laget en femårsplan hvor vi setter opp hvilke prosjekter vi trenger støtte til og hvor mye, og så får den enkelte giver «velge» hvilket prosjekt den vil støtte. Vi ønsker selv å spille en aktiv rolle slik at prosjektene blir bærekraftige og fortsetter når den internasjonale støtten opphører, sier visedirektør Doan Tho Nam i det vietnamesiske planleggings- og investeringsministeri-

Kommunistlederne tillot på ny innenlandsk handel som førte til at mange startet egen butikk.

et.

Krig betyr fattigdom. Det er planleggings- og investeringsministeriet som har ansvaret for den nasjonale fattigdomsstrategien, men det er hver enkelt provins som må sette den ut i live. Det NORAD-støttede prosjektet ligger i en av Vietnams fattigste provinser – Quang Tri i Midt-Vietnam. Provinset dekker grenseområdet mellom Nord- og Sør-Vietnam, og var følgelig utsatt for kraftig krigføring under det som her kalles USA-krigen. Ved krigens slutt lå byer og landsbyer i ruiner, jorda var full av miner og gift etter krigføringen. Viseleder Le Huu Phuc i kommunistpartiet i Quang Tri-provinsen mener at selv om krigen var over for 30 år siden, så er den fortsatt en viktig årsak til fattigdommen.

– Men de siste årene er det tatt drastiske skritt for å forbedre livet til provinsens innbyggere, slik som skattereduksjon, økt tilgang til jord og flere arbeidsplasser, sier Phuc. Han viser til at provinsmyndighetene også har redusert renten på små lån fra 1,3 prosent til 0,5 prosent.

– Dette har vært en stor suksess. På ti år er fattigdommen i provinsen redusert fra 40 prosent til 21 prosent, og bare det siste året er det tre prosent færre som lever under fattigdomsgrensen.

Sandørken. Det norskstøttede distriktsutviklingsprosjektet jobber

blant de fattigste av de fattige, ifølge provinsmyndighetene. Programområdet ligger i sju kystkommuner i Trieu Phong-distriktet som har en befolkning på 40 000 innbyggere. Disse har den laveste inntekten i hele provinsen. 1200 av 8000 familier regnes som svært fattige, noe som betyr at de ikke tjener nok til å skaffe seg 13 kilo ris i måneden. Denne kyststrøpen er spesielt utsatt for sesongmessig uvær; kraftig regn med flom om vinteren og sterk vind og tørke med sandstormer om sommeren.

– Folk sier at det tidligere var fruktbar jord her, men de siste hundre årene har flom og vind ødelagt jorda, og i dag ser det ut som en sandørken, sier visedirektør Doan Minh Phong i prosjektet.

Det er distriktsmyndighetene og deres fagfolk som er ansvarlige for planlegging og gjennomføring av programmet. Ingen mennesker har bodd her og jorden har vært fullstendig verdiløs. Men erfaringer fra lignende steder viser at gjennom drenering og verneskogplanting kan sanden forvandles til fruktbar jord. Via prosjektet skal et helt nytt samfunn bygges på denne hvite sanden.

– Målet er å høyne levestandarden til det gjennomsnittlige i provinsen, sier Phong. Innbyggerne skal kunne livnære seg ved grønnsakproduksjon, husdyrhold og fiskedamproduksjon. Området vil bli tilknyttet vei- og elektrisitetsnett

DISTRIKTSUTVIKLING I QUANG TRI

- Norge og Vietnam inngikk i slutten av 2000 en avtale om norsk støtte på 36 millioner kroner til et distriktsutviklingsprogram. Programmet er kostnadsberegnet til 45 millioner kroner over en fireårsperiode.
- Overordnet mål: Bedre befolkningens levestandard ved å lette de viktigste hindre for økonomisk og sosial utvikling.
- Programområdet ligger i sju kystkommuner i Trieu Phong-distriktet.
- 356 jordløse familier vil få tildelt jord. 240 andre familier skal få sin inntekt ved å delta i rekeproduksjon i akvakulturanlegg. 1670 husholdninger skal kunne nyte godt av skogplanting over et 5000 hektar stort sandstormutsatt område. Ytterligere 2700 familier vil ha fordel av et jordforbedringsprosjekt.

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

og få vann fra dype borebrønner. – Vi har også et lite kredittfond som skal brukes til å støtte andre aktiviteter, så som innkjøp av fiskegarn og lignende, sier Phong.

Kriterier. Det er beregnet av 356 jordløse familier vil få tildelt jord som tidligere har ligget ubrukt. Visedirektøren forteller at innbyggerne har stor interesse for prosjektet. Ledelsen har utarbeidet ulike kriterier som må være oppfylt for å få delta, blant annet antall familiemedlemmer, arbeidskapasitet, ingen fast jobb, dårlig hus – og villighet til å delta.

– Det er et stort behov for slike hus, og mange flere enn det vi har penger for ønsket å være med. Derfor har vi hatt strenge kriterier for å kunne delta. Det er også såpass harde vilkår her at det er bortkastet arbeid hvis familien bare blir i to-tre år. Deltakerne forplikter seg til å bli her i lang tid, sier visedirektør Phong som mener at den enkelte familie minst bør se for seg en tiårsperiode.

Krigsskadd. Hoang Thi Nuôi og hennes familie er altså blant de «utvalgte». Hun forteller at hun var geriljasoldat under USA-krigen, og da freden kom «var jeg for gammel til å gifte meg» – i tillegg var hun såret. Hun fikk tre barn med kjæresten fra krigen, som var gift med en annen. Det førte til at hun ble utstøtt av familien.

Alenemoren Hoang Thi Nuôi har fått et stykke sandjord der hun og familien skal bo og jobbe. FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

– Andre kan leve på ektefellen, men jeg har bare meg selv.

Nå har hun plantet grønnsaker og kjøpt seg en gris og noen høner. Hoang og ungene bor i den ene delen av huset, dyrene foreløpig i den andre. – Vi har så vi klarer oss akkurat, men jeg håper at jeg i fremtiden kan tjene bedre slik at barnas behov kan bli dekket, sier Hoang.

Fra å importere ris på 1980-tallet er Vietnam i dag verdens nest største riseeksportør. FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

Økte forskjeller mellom fattig og rik

•CAMILLA SOLHEIM

HANOI (b-a): Til tross for økonomisk vekst og sterk fattigdomsreduksjon, er både myndighetene og internasjonale givere bekymret for den økende forskjellen mellom fattig og rik. – Vi arbeider selvsagt for å minske gapet mellom fattig og rik, og likhet mellom folk er viktig for å bevare stabiliteten i landet. Men gjennom doi-moi-politikken har fattige fått tilgang til jord og handel, sier visedirektør Doan i planleggingsministeriet. I januar 2002 la FN's utviklingsprogram i samarbeid med landets nasjonale statistikkbyrå fram en rapport som dokumenterte det økende gapet.

Vekst skaper ulikhet. – Det store spørsmålet er nettopp hvordan man skal klare å få den økonomiske veksten til beste for de fattige. Myndighetene har et stort fokus på landsbygdutvikling og investerer mye til blant annet utdanning og infrastruktur. Men det stemmer at man de siste årene har sett en økende ulikhet, men det kunne jo ikke ha skjedd uten vekst. Problemet er at denne veksten skjer først og fremst rundt et fåtall store byer. I dag ser vi at mange flytter fra landsbygda for å få seg jobb i byene. Den økende ulikheten er en stor og tøff utfordring, og det er foreløpig ikke klart hvordan myndighetene vil møte den. Det positive er at myndighetene tenker på de fattige, sier sjeføkonom Agrawal i Verdensbanken.

Minoritetsgrupper. Rådgiver i Sida Per Lundell deler Agrawals bekymring over utviklingen:

– Det finnes noen urovekkende tendenser der enkelte grupper i noen områder får betydelig mindre del av veksten, det gjelder for eksempel blant etniske minoriteter. Alle har fått det bedre, men det er nå tegn til en økende kluft mellom by og land, majoritet og minoritet og lavland og høyland, sier Lundell som er mest bekymret over hvor lite som skal til for at flere på ny havner

i fattigdom.

– Mange ligger bare rett over fattigdomsgrensen, og det skal ikke mye til for at de faller innunder igjen. Samtidig er ikke fattigdom bare mangel på mat, men også mangel på makt og muligheten til å gjøre noe med sin egen situasjon. Det mangler fortsatt mange. I sin rapport til de internasjonale givene i desember 2001 innrømmer myndighetene at det er langt igjen.

– Andelen av befolkningen som lever i fattigdom er sterkt redusert de siste årene og er en stor suksess. Likevel er det ikke bærekraftig. Hvis det skjer en naturkatastrofe eller en innhøsting blir ødelagt, så vil mange husholdninger igjen bli fattige. I områder hvor slike naturkatastrofer lettere oppstår vil folk fortsatt ha et vanskelig liv, heter det i myndighetenes rapport til givermøtet i desember 2001.

FAKTA VIETNAM:

- Offisielt navn: Den sosialistiske republikken Vietnam
- Folketall: ca. 80 millioner innbyggere
- Landområde: 329 560 km² (omtrent som Norge)
- Det er tilsammen 54 ulike etniske grupper, av dem er cirka 87 prosent viet.
- Gjennomsnittlig levealder: 68,2 år
- Barsedelighet: 30 per 1000 fødte (2000)
- Lese- og skriveferdighet: 93,4 prosent (over 15 år)
- Ettpartistat, kun Kommunistpartiet er tillatt. Se hjemmeside: www.cpv.org.vn

Kilde: UNDP, CIA World Factbook

Kritisk blick på mediestøtte

Nye retningslinjer under utarbeidelse i UD og NORAD

Siden 1997 har Norge gitt i overkant at 220 millioner kroner i støtte til utviklingen av frie medier. En kartleggingsrapport hevder imidlertid at over halvparten av pengene er brukt til ulike folkeopplysningstiltak – ikke til støtte av frie medier.

MEDIESTØTTE

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Rapporten, som er utarbeidet av konsulentbyrået Geelmuyden-Kiese på oppdrag fra Utenriksdepartementet, skal sammen med en rapport fra det danske konsulentfirmaet COWI danne utgangspunkt for et mediepolitisk utvalg som skal utarbeide retningslinjer og etablere en politikk for Norges mediestrategi innenfor bistandsarbeidet.

Folkeopplysning eller frie medier. Konsulentrapporten tar fatt i flere hovedutfordringer som UD nå står overfor i arbeidet med å utarbeide nye retningslinjer. En av de viktigste er skillet mellom på den ene siden folkeopplysning og på den andre: utvikling av frie, uavhengige medier. Ifølge Geelmuyden-Kiese har over 137 millioner kroner av den norske støtten de siste fem årene gått til folkeopplysning. Konsulentfirmaet mener at NORADs støtte til internasjonale organisasjoner, som Worldview International Foundation (WIF) og Panos, ikke kan regnes som støtte til frie medier. WIF har de siste fem årene mottatt om lag 100 millioner kroner fra NORAD. (I påvente av en gjennomgang av støtten til WIF er imidlertid videre utbetalinger i år inntil videre stanset. Red. anm.)

Geelmuyden-Kiese sine konsulenter, blant dem tidligere utenriksredaktør i Dagsavisen Øyvind Johnsen, er kritisk til det de mener er manglende kompetanse om media – både i Utenriksdepartementet, ved ambassadene og til dels i NORAD. Deres anbefaling er at profesjonaliseringen på dette området av bistanden økes og at det hentes inn mer kompetanse utenfra.

Konsulentbyrået mener også at prosjekter som har folkeopplysning som formål må skilles ut, fordi det kan legge føringer på journalistikken. Slike føringer kan bidra til å hindre utviklingen av en kritisk og

Norske myndigheter ser på utviklingen av frie medier i Sør som et viktig element i etableringen av demokrati og menneskerettigheter. Her er en indisk lokalradio i ferd med å intervju en landsbykvinne i delstaten Gujarat.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

tema: bistand til massemedier

uavhengig presse som kan fungere som «vaktbikkje» overfor maktmisbruk i et samfunn.

Bedre evaluering. Evalueringsrapportene etterlyser også grundigere evalueringer av mediasituasjonen i mottakerlandene både i forkant og etterkant, og peker på at givelandene i for liten grad lærer av sine feil og suksesser.

Mangel på en mer helhetlig strategi gjør at støtten som oftest er

blitt gitt på bakgrunn av innkomne søknader. Det er dessuten stort språk i prosjektene – alt fra utdanning og kursing til finansiell støtte til medier. Trenden blant giverne er imidlertid å flytte fokus bort fra støtte til fysisk infrastruktur og journalistopplæring, til støtte til en mer helhetlig kapasitetsbygging – for eksempel ved å støtte institusjoner, økonomiske og juridiske reformer.

Fredsmekling. Konsulentrapportene anbefaler at den norske støtten til utvikling av frie medier blir forankret i en klar, overordnet politikk –

slik det nå er tatt initiativ til. Også flere andre givere arbeider med å utvikle lignende strategier for mediestøtte. Danmark har foreløpig valgt å fokusere på utvikling av frie medier for å fremme menneskerettigheter og demokratisering, mens svenskene definerer media som kulturformidler. COWI mener den norske støtten bør knyttes opp mot norske myndigheters rolle som fredsmekler i flere konflikter.

Det anbefales videre at støtten programforankres i mer langsiktige utviklingsprogrammer.

”

Den norske støtten bør knyttes opp mot norske myndigheters rolle som fredsmekler i flere konflikter.

Fra det danske konsulentfirmaet COWIs rapport

Omfattende evaluering

– I dag er vi langt fra der vi ønsker å være. Så langt har vi bare sett noen spredte initiativer for å støtte utviklingen av frie medier i Sør. Nå vil vi se på hvordan vi kan få til en mer helhetlig politikk, sier politisk rådgiver i Utenriksdepartementet, David Hansen.

Hansen, som skal lede arbeidet i det mediepolitiske utvalget som nå opprettes, sier at de nye retningslinjene tidligst vil være klare om ett års tid.

– Utviklingen av frie medier i Sør er et viktig satsingsområde for den norske regjeringen. Derfor vil vi bruke tid til å se på blant annet hvordan

dette kan følges opp i våre samarbeidsland, hva menes med mediestøtte og hvordan kan støtte til frie medier bidra til godt styresett i samarbeidslandene, sier Hansen.

NORAD positiv. – I NORAD hilser vi initiativet fra Utenriksdepartementet velkommen. Vi mener det er bra at det blir laget en kartlegging over hva som gjøres – både ved Norges ambassader og internasjonalt – når det gjelder utviklingen av frie medier, sier kommunikasjonsdirektør i NORAD, Astrid Versto.

Hun forteller at det var NORADs kommunikasjonsavdeling som for to år siden tok initiativ til å forsterke

støtten til frie medier.

– Dette fordi vi mener media har, og bør ha, en viktig rolle som vaktbikkje. I land der det er mangel på politisk opposisjon og hvor det sivile samfunnet står svakt, er en fri og uavhengig presse viktig for å bygge demokrati, sier Versto, og trekker fram presidentvalget i Tanzania i oktober 2000 som eksempel.

– Til valget stilte det mange presidentkandidater, men de fungerte ikke som noen samlet opposisjon. I slike situasjoner kan pressen ha en viktig rolle ved å informere folk slik at de gjøres i stand til å ta et reelt valg, mener Versto.

LAND SOM MOTTAR STØTTE

■ Det meste av mediestøtten er kanalisert gjennom NORAD og Utenriksdepartementet, svært lite via de frivillige organisasjonene.

■ Siden 1997 har NORADs støtte til utviklingen av frie medier økt fra omkring 200.000 kroner til om lag 14 millioner kroner i 2001.

■ Støtten i regi av NORAD har i hovedsak gått til Mosambik, Zambia og Zimbabwe. Det planlegges imidlertid å gå inn med støtte også til Tanzania, Bangladesh, Etiopia og Det palestinske området.

■ Støtten direkte fra Utenriksdepartementet har for det mest gått til å støtte frie medier på Vest-Balkan.

Utfordringer for pressen etter Milosevic' fall

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Om lag to år etter Milosevic' regimets fall er situasjonen for media i Jugoslavia og Makedonia fremdeles svært vanskelig. - Vi vil trenge internasjonal støtte i minst fem år framover, sier serbiske Ljubica Markovic.

Markovic mener manglende lovverk og for dårlig skoloring av journalister er to av hovedutfordringene.

- I Serbia venter vi fortsatt på at politikerne skal lage et juridisk rammeverk som regulerer media. Politikerne har lovet at en slik medielov vil være på plass i løpet av året, men det hele blir stadig utsatt, sier Markovic - direktør og en av stifterne av det uavhengige, serbiske nyhetsbyrået Beta. Markovic er også leder av en bransjeorganisasjon som jobber med å styrke mediens finansielle og økonomiske uavhengighet.

Sammen med andre representanter fra bransjeorganisasjoner på

Balkan besøkte hun tidligere i år Norge i regi av Norsk Folkehjelp, blant annet for å lære om det norske medielandskapet. Norsk Folkehjelp har gitt støtte til uavhengige medier i Serbia, Montenegro og Kosovo siden 1995.

Sliter økonomisk. Regimetro media nyter også i dag godt av privilegier de opparbeidet seg under Slobodan Milosevic' ti år lange styre. Den serbiske tv-kanalen TV Pink, hvor eieren var embetsmann under Milosevic, mottar eksempelvis om lag 62 prosent av reklameinntektene til serbisk fjernsyn.

Den økonomiske situasjonen for de frie og uavhengige mediene på Balkan er imidlertid svært vanskelig.

- I Serbia har ikke folk penger til å kjøpe aviser eller sette inn annonser. Avisopplagene er derfor aldri over 500.000-600.000 til tross for at

”

Jeg ble fengslet for å ha publisert et leserbrev om en person fra 2. verdenskrig.

Stevan Niksic, sjefredaktør i den serbiske ukeavisen Nin.

vi er en befolkning på over ti millioner mennesker, sier Markovic.

Mediefolk kriminaliseres. Mangel på en medielov har også ført til kriminalisering av redaktører og journalister. Det opplevde Stevan Niksic, sjefredaktør i den serbiske ukeavisen Nin.

- I slutten av januar i år ble jeg idømt fengselstraff i fem måneder for å ha publisert et leserbrev som uttalte seg kritisk om en historisk figur under annen verdenskrig. Dommen er utsatt i to år, og har satt i gang en debatt om journalister kan bli sendt i fengsel på grunn av ord, sier Niksic.

Han mener givnerlandenes viktigste bidrag ikke nødvendigvis må være økonomisk støtte.

- Minst like viktig er det å få ideer, opplæring og å kunne utveksle felles demokratiske ideer, sier Niksic.

- Sikker økonomi er viktig

• PER KR. LUNDEN
- Det gir en god følelse å være økonomisk uavhengig som mediebedrift. Det gir styrke til å stå i mot press utenfra, sier Mahfuz Anam, ansvarlig direktør og utgiver av den ledende engelskspråklige avisen The Daily Star i Dhaka i Bangladesh.

Denne avisen er på mange måter unntaket som bekrefter regelen. I Bangladesh, ett av verdens fattigste land med stor analfabetisme, har Anam og hans medarbeidere bygget opp en avis som gir forretningsmessig overskudd.

Svært sårbar. - Jeg er både redaktør og direktør i avisen, men bruker

mer tid sammen med min regnskapsfører enn i redaksjonskontorene. Uten en sikker økonomi er mediebedrifter svært sårbare for press utenfra, ikke minst fra viktige annonsører som vil at enkelte nyheter skal forties eller vinkles på en spesiell måte, forteller Anam.

Håndplukket. Mahfuz Anam har bygget opp avisen ved hjelp av en gruppe investorer i Dhaka. Han gikk selv ut og håndplukket investorene for å finne dem som drev renhårig business og hadde vist et samfunnsengasjement.

- Altfor ofte presses mediebedrifter av sine egne eiere. Vi har unngått

”

Altfor ofte presses mediebedrifter av sine egne eiere.

dette ved å starte med ideen om å lage en uavhengig avis, og deretter håndplukke investorer. Nå utbetaler jeg også investorene akseptutbytte, og det gir dem enda en god grunn til ikke å blande seg inn i avisens redaksjonelle linje, sier Mahfuz Anam.

Mahfuz Anam, direktør og utgiver av den ledende engelskspråklige avisen The Daily Star.

Farefullt yrke - 389 drept i fjor

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE
Fra 1992 til 2001 har 389 journalister blitt drept på jobb, melder organisasjonen Committee to Protect Journalists (CPJ).

62 av disse ble drept som følge av at de kom i kryssild da de skulle dekke konflikter, sier hele 289 journalister har måttet bote med livet på grunn av saker de har rapportert om. Likevel har det siden 1992 kun vært 20 saker hvor de ansvarlige bak disse hevdrapene er blitt arrestert og stilt for retten. CPJ peker derfor på at hele 94 prosent av alle drap som blir begått mot journalister, aldri blir oppklart.

CPJ mener at Vestbredden, Colombia, Afghanistan, Eritrea, Hviterussland, Burma, Zimbabwe, Iran, Kirgisistan og Cuba er de ti stedene i verden hvor en fri og uavhengig presse har dårligst arbeidsforhold.

- Her er pressefriheten under angrep. Journalister blir utsatt for voldelige angrep. De blir undertrykket av autoritære regimer, utsatt for fare som følge av militære operasjoner og harde, økonomiske represalier som skal sørge for at uavhengige stemmer går konkurs, sier CPJs direktør Ann Cooper.

Lederen for den zimbabwiske, uavhengige radioen Voice of the People, Faith Ndebele, står utenfor de utbrente lokalene til radiostasjonen etter at væpnede menn 29. august kastet en bombe inn i lokalet.

FOTO: SCANPIX/REUTERS, PAUL CADENHEAD

La markedet styre medieutviklingen

• PER KR. LUNDEN
PARIS (b-a): Markedskreftene bør styre en sunn medieutvikling i utviklingsland og nye demokratier i Øst-Europa, mener Verdensbanken og USAID. Tidligere i år samlet de en stor rådgivningsgruppe fra hele verden i Paris for å legge opp en langsiktig strategi for medieutvikling.

Sentrale aktører i denne sektoren er UNESCO, EU, Soros Foundation Network, World Association of Newspapers og en rekke andre internasjonale og frivillige organisasjoner.

Dobbeltrolle. Funn fra både Verdensbanken og Oxford universitet viser at et lands generelle utvikling også bidrar til bedre og mer uavhengige medier. Det vil i praksis si at mediebedrifter som vokser seg økonomisk sterke, først og fremst ved annonseinntekter, får styrke til å motstå press fra maktgrupper som ønsker å påvirke innholdet i mediene. Det blir pekt på land som Polen og Indonesia som positive eksempler. Andre viktige funn i undersøkelserne er at støtte til opplæring av journalister eller støtte til kjøp av trykkpresser og papir ofte har begrenset effekt hvis ikke mediebedriftene er økonomisk sterke.

Mest i Øst-Europa. Verdensbankens representanter må imidlertid innrømme at markedsmoellene passer best på land som har sterk økonomisk vekst og dermed vekst i handel og næringsliv.

- Vi har ingen gode løsninger for Afrika ut fra teorien om positiv synergi mellom generell økonomisk vekst og sterkere, uavhengige medier, sier Mark Nelson i World Bank Institute i Paris.

Bedre rammevilkår. Deltakerne ved Paris-konferansen ga klare råd til Verdensbanken om at medieutvikling bør støttes på en rekke områder, og at det ikke nytter å vente på effekten av en generell økonomisk vekst i et land. Det bør legges stor vekt på opplæring og profesjonalisering av journalister, men det bør også arbeides hardt for å bedre rammevilkårene for uavhengige mediebedrifter. Det vil si at det må gis opplæring i «media management» som også er tilpasset fattige land. Det trengs også bedre lover som beskytter mediebedrifter og journalister og som gir rett til innsyn til offentlige anliggender.

Langt borte fra konferanselokalene i Paris rår en brutal virkelighet for kritiske medier:

- Langsiktige planer er gode, men våre problemer er ofte akutte. Vi må hjelpe journalister som trues på livet av både regjeringsmedlemmer og businessmenn. Av og til kommer vi for seint, og journalister har blitt drept eller må i eksil, forteller Hector Gutierrez i organisasjonen Medier for Fred i Colombia.

Per Kr. Lunden er journalist og daglig leder i Sørvis Kommunikasjon. Han var deltaker på Verdensbankens konferanse om medieutvikling i Paris tidligere i år.

For svake helsesystemer

Må rustes kraftig opp om de skal kunne takle hiv/aids-medisinerings

Lege og professor i internasjonal helse ved Universitetet i Oslo, Gunnar Bjune, mener helsesystemene i de fattigste landene ikke vil makte å håndtere medisinsk behandling av hiv/aids og advarer mot konsekvensene.

– Forebyggende prosjekter og behandling av for eksempel tuberkulose kan bli skadelidende, sier han.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

HIV/AIDS Bjune får støtte av kollega Johanne Sundby – lege og forsker i internasjonal helse.

– Vi ser at der hvor hiv/aids-epidemien har kommet lengst får dette problemet stor plass i formulering av strategier og i form av konkrete påvirkninger, sier Sundby.

Hun kommer nettopp tilbake fra et besøk i Mosambik – et land hvor epidemien er på vei opp, men hvor helsevesenet allerede i dag strever. Ifølge UNDPs Human Development Report brukte Mosambik i 1998 omkring 28 dollar per innbygger på helse. Til sammenligning brukte Brasil, et land som i dag tilbyr medisinsk behandling for hiv/aids, 308 dollar per innbygger.

– I Mosambik har man ennå ikke begynt med mor-barn-behandling

Norske eksperter i internasjonal helse advarer mot svake helsesystemer i utviklingsland, og ber verdenssamfunnet ta ansvar. Bildet er fra et sykehus i Tanzania. FOTO: BIBIANA D. PIENE

av hiv/aids. Helsevesenet er ikke en gang i stand til å teste folk systematisk for syfilis, sier Sundby.

Hun frykter at viktige områder som fødselshjelp, svangerskapskontroll og mødredødelighet skal bli

skadelidende i de landene som har de svakestehelsesystemene.

– Disse landene får jo ikke flere

	Land som gir antiviral behandling		Land som offisielt har sagt ja til antiviral behandling						
	Brasil	Botswana	Kamerun	Rwanda	Burundi	Uganda	Mali	Senegal	Burkina Faso
Rangering når det gjelder menneskelig utvikling (173 totalt)	73	126	135	162	171	150	164	154	169
Prosent som lever under fattigdomsgrensen på én dollar om dagen	9%	33%	33%	36%	-	-	73%	26%	61%
Dollar pr. innbygger brukt av myndighetene på helse i 1998	\$ 308	\$ 127	-	\$ 10	\$ 5	\$ 18	\$ 11	\$ 23	\$ 9
Prosent av befolkningen som ikke har adgang på rent drikkevann	13%	-	38%	59%	-	50%	35%	22%	-
Prosent av ettåringene som er vaksinert mot tuberkulose/meslinger	93%/99%	97%/86%	77%/62%	94%/87%	84%/75%	83%/53%	84%/57%	90%/60%	76%/53%
Prosent av alle fødsler som blir overvåket av kvalifisert helsepersonell	88%	98%	56%	31%	25%	38%	24%	50%	31%
Mødredødelighet: Dødsfall per 100.000 fødsler	160	330	430	-	-	510	580	560	480

Antiviral behandling: Behandling med medikamenter som bremser kroppens produksjon av virus. Til dette brukes en kombinasjon av minst tre ulike medikamenter.

Tall fra Human Development Report, 2002

Er Ugandas aids-suksess overdrevet?

• SYLVIA JUUKO

Den britiske forskeren Justin Parkhurst ved London School of Hygiene and Tropical Medicine hevder i en rapport publisert i det velrenomerte britiske medisinske tidsskriftet The Lancet at hiv/aids-tallene i Uganda er basert på en misforstått tolkning av grunnlagsmaterialet. President Yoweri Museveni uttalte for eksempel til The New Vision i juni at tallene på hiv-smittede i landet var redusert fra 30 til 6,1 prosent siden 1990.

– Ugandas suksess er basert på utvalgte biter av informasjon. Disse er blitt presentert som representative for nasjonen som helhet og brukt til å hevde at antallet hiv/aids-smittede er redusert fra 30 til ti prosent, hevder Parkhurst som viste til tall

”

Det er ingen grunn til å tvile på disse tallene. De er et resultat av vitenskapelig forskning.

Mike Mukula, Ugandas helseminister.

fra Ugandas nasjonale plan for HIV-tiltak og uttalelser til massemedia.

«Urbane tall». Den britiske epidemiologen er blant annet kritisk til hvordan tall fra noen få urbane klinikker neppe er representative for et land hvor 87 prosent av befolkningen lever i jordbruksområder.

Parkhurst roser imidlertid Uganda for sin innsats. Han sier at den er unik på grunn av at hiv-epidemien avtar i styrke, og at det er det første afrikanske landet som identifiserer enkeltpersoner med aids og etablerer et nasjonalt program for å bekjempe problemet.

– Uganda er et eksempel til etterfølgelse for andre nasjoner, sier han.

Tilbakeviser kritikken. Ugandas

helseminister Mike Mukula avviser imidlertid Parkhursts påstander.

– Det er ingen grunn til å tvile på disse tallene. De er et resultat av vitenskapelig forskning, sier han.

Også lege Charles Wendo, som forsker og skriver om hiv/aids, mener at Parkhurst tar feil med hensyn til flere av problemstillingene han tar opp. Han sier at tett opp mot ti ulike kilder fra hele landet rapporterer om nedgang i utbredelse av hiv/aids, men han advarer likevel mot slapphet.

– Vi bør ikke overdrive denne suksessen, fordi det gir et falskt inntrykk av at ting er i orden.

Wendo mener dessuten at det er mer nøyaktig å si at hiv/aids-tallene ikke sank fra 30 til ti prosent, men fra 20 prosent til 6,1 prosent. Ifølge

Wendo gjelder dette tallet voksne ugandere, og ikke befolkningen som helhet.

Vil kartlegge. Som en respons på den europeiske utfordringen har helsedepartementet nylig lansert planer om å gjennomføre en undersøkelse som man mener vil vise det faktiske antallet av ugandere som er smittet med hiv. Dersom den blir gjennomført av en uavhengig gruppe, vil den bidra til at tvilen omkring Ugandas hiv/aids-satsning blir stedt til hvile en gang for alle.

Sylvia Juuko er journalist fra Uganda. For tiden deltar hun i det norske Fredskorpssamarbeidet og arbeider ved Sørvis Kommunikasjon.

Kultur - en brems som kan byttes?

AV KARI TRÆDAL THORSEN

AFRIKANSK KULTUR

ER DET SLIK å forstå at Kjellan Spinnangr i sin kronikk i Bistandsaktuelt 6/2002 har klart å sette ord på noe bistandsarbeidere med lang erfaring føler, men ikke tør si høyt i fare for å bli tatt for å være politisk ukorrekte? Artikkelen kan være et nyttig bidrag dersom den bidrar til debatt om kulturforståelse i utviklingsammenheng. Men stående alene er artikkelen et av de verste eksemplene på generalisert kulturanalyse jeg har lest.

JEG ER ENIG med Spinnangr i tre ting:

- Kultur er av betydning for utvikling.
- Det må være mulig å kritisere kulturelle særtrekk, verdier og holdninger.
- Det store problemet er makt.

Der stopper også min enighet med Spinnangr.

På meg virker det som om det er dårlig politisk kultur og korrupte nasjonale styresett Spinnangr ønsker å sette i et kritisk søkelys. Som jeg allerede har presisert er jeg enig med ham i at et av de store problemene er makt. Men det er ingen god kulturanalyse å trekke ut enkelte verdier (som for eksempel autoritetstro) slik Spinnangr gjør, og så legge disse til grunn for å forklare et internasjonalt politisk spill og dårlige nasjonale styresett. Det er for eksempel interessant med et kulturelt perspektiv på Mbekis manglende reaksjon på Mugabe, men dette må gjøres innenfor en større kontekst der de to statslederne er del av en overordnet regional og internasjonal politisk sammenheng.

SPINNANGRS KRITIKK av afrikansk kultur males ikke bare med bred pensel - men durer fram, bred som en panservogn. Tradisjoner og grunnverdier i afrikansk kultur som autoritetstro, fatalisme, klansystemer, manglende innsikt i økonomiske forhold, fravær av fokus på framtiden, fravær av individuelle initiativ, «African time», fedredyrking, patriarkisme og magitro hindrer utvikling, sier Spinnangr. Det ligger i hans argumentasjon at dette er grunnverdier som fører til korrupsjon, ineffektivitet, dårlig styresett og manglende demokratisk utvikling og som derfor bør skiftes ut.

Det er en ekstrem generalisering å presentere dette som delte grunnverdier i afrikansk kultur. At manglende innsikt kan forstås som en kulturell verdi, er også nytt for meg. Spinnangr argumenterer på samme måte som de som hevder at islam er truende, undertrykkende og terrorislavende. Og i dagens debattklima nærmer dette seg en «politisk korrekt» argumentasjon.

Spinnangr trekker paralleller mellom manglende utvikling i Afrika og afrikaneres manglende integrering. Jeg synes å se en trend i norsk mediedebatt - enten det nå gjelder manglende utvikling på det afrikanske kontinent eller innvandreres manglende integrering i det norske samfunn. Vi har beveget oss vekk fra 70-tallets kulturforståelse, som var lite preget av kulturkritikk (både av oss selv og de andre). Det vi ser i dagens debatt, og som denne artikkelen føyer seg inn i, er dens absolutte motpart, nemlig en etnosentrisk kulturkritikk. I dagens Norge er det (uten fare for å bli sett på som

helsearbeidere, bare flere oppgaver, sier hun.

Frykter klasseforskjeller. Sundby peker på hvor viktig det er at forebygging og behandling må jobbe sammen - også i de landene hvor en nå har satt i gang med medisinsk behandling.

- Dersom flere lever lenger, vil en også ha flere smittebærere. En kommer derfor ikke utenom forebyggingsarbeidet, mener Sundby.

Johanne Sundby, lege og forsker i internasjonal helse.

Hun er redd for at tilbudet om behandling kan føre til et klasse-skiller mellom rike og fattige, menn og kvinner.

- I Sør-Afrika og Botswana ser vi hvordan ansatte i nøkkelposisjoner får behandling gjennom sine arbeidsgivere. Som oftest er det menn med høye inntekter som har disse jobbene, sier den norske legen.

Hun påpeker også at dette fører til en livslang binding mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

Støtter Lyngstad Vik. I forrige nummer av Bistandsaktuelt (nr. 6/2002) uttalte seksjonslege ved Olafiaklinikken, Ingeborg Lyngstad Vik, at man i de fattigste landene burde gå inn på et annet nivå enn en omfattende medisinsk behandling av hiv/aids. Dette synet deles også av Bjune og Sundby.

- Etter min mening bør man finne strategiske områder for å begynne å høste erfaring, for eksempel ved å gjøre kjønnsykdomsprogram-

mene optimale eller mor-barn prosjekter, sier Sundby.

- Medisiner er blitt en viktig symbolsak. Det er ille at noen land har penger til slik behandling og andre ikke. Men etter min mening er diskusjonen blitt hengende der, sier Bjune, som mener at det i land med begrensede ressurser er viktig å fokusere på de sykdommene som faktisk tar livet av folk.

- De fleste som er hiv-infiserte dør ikke av aids direkte, men av tuberkulose. Dersom en tar fokuset vekk fra tuberkulosebehandling vil en derfor også ramme aidspasientene, sier Bjune.

Etterlyser helhetlig tenkning. Han kom nettopp tilbake fra Sudan, hvor han så på hvordan eksisterende programmer jobber sammen og høster erfaring av hverandre.

- I Sudan ser de som har ansvaret for tuberkulose- og aidsprogrammene på hva de kan gjøre sammen. De har allerede laget et utkast til en felles strategi, sier Bjune.

Han forteller hvordan for eksempel aidsprogrammene har vært dyktige med massekommunikasjon, mens tuberkuloseprogrammene har god erfaring med å overvåke og registrere medisinbruken til pasientene.

Bjune etterlyser imidlertid en mer helhetlig tenkning fra det internasjonale samfunnet for å ruste opp det globale helsesystemet.

- Det offentlige må ta dette grunnleggende ansvaret på alvor og ikke overlate til markedskreftene som legemiddelindustrien å håndtere dette. Organisasjoner som Verdens helseorganisasjon og Verdens handelsorganisasjon må sammen skape et rammeverk for en bedre balanse mellom offentlig og privat ansvar i helsetjenesten, sier Bjune.

Kultur som brems for utvikling

BISTANDSAKTUELT 6-2002

debatt

Stående alene er artikkelen et av de verste eksemplene på generalisert kulturanalyse jeg har lest.

verken rasist, imperialist eller annen «styggedom»), nærmest blitt en plikt for ansvarsbevisste moralske samfunnsborgere å si klart og tydelig: Mangelen på utvikling og integrering er deres egen feil! De må bli mer endringsvillige!

Spinnangr påstår at det å leve etter afrikanske normer i liten grad dyktiggjør afrikanere i å nå ønskede mål i et moderne samfunn. En slik argumentasjon rommer ingen forståelse av at det finnes ulike utviklingsprosjekter og moderniteter. Et eksempel på hvordan en bevisst bruk av tradisjoner er et moderne prosjekt er Center for Afrikansk Kulturformidling i Oslo (CAK). CAK er et kompetansesenter i Oslo og et eksempel på hvordan afrikanske tradisjoner og normer kan brukes i en moderne sammenheng og slik bidra til norsk samfunnsutvikling.

SPINNANGRS argumentasjon baserer seg på en forståelse av kultur som noe statisk, noe som kan mistes, kastes eller finnes. Selv vil jeg heller mene at kulturelle verdier og tradisjoner formes i møter mellom mennesker og er i stadig forandring. Kultur kan brukes og misbrukes og få gode og dårlige konsekvenser. Det finnes det nok av eksempler på både i Europa og i Afrika. Vi trenger ikke gå lenger enn til vår egen nære historie med nazismen, Adolf Hitler og Quisling for å finne statsledere og maktpersoner som har misbrukt sin makt. Men er det tyske og norske kulturelle verdier som skal legges til grunn for å forstå Hitlers galskap? Det må kunne være mulig å kritisere statsledere, religiøse ledere og andre maktpersoner og deres maktmisbruk i tradisjonens og kulturens og religionens navn uten dermed å fordømme et helt kontinent og dets folk.

Vi kommer ikke noe lenger med generaliseringer av Spinnangrs format. Derimot er det på tide å utforske om det finnes andre handlingsalternativer enn 1) den ytterste kulturforståelse, og 2) den ytterste fordømmelse av kultur. Vi må komme i posisjoner der vi har tillit nok og tør å kritisere både egne og andres kulturelle verdier og væremåter på en slik måte at vi faktisk ønsker å lytte til og lære av hverandre. Som bistandsarbeidere bør vi derfor sikte

høyere enn å søke etter å få bekreftet våre egne verdier og synspunkter.

Kari Trædal Thorsen er sosialantropolog og ansatt i NORAD.

Kjell Spinnangrs kronikk finner du på www.bistandsaktuelt.com

Professor Gunnar Bjune kom nettopp tilbake fra Sudan, hvor han blant annet observerte hvordan eksisterende programmer for aids og tuberkulose samordnes.

FOTO: ELIN TOFT

Korruppte ledere har «privatisert» st

Lederen av FNs nye kontor i Oslo kommer med krass kritikk av Afrikas «nyrike» elite

– I stedet for å arbeide for fellesskapets beste, har de afrikanske politiske elitene primært arbeidet for egne interesser eller interessene til familie, slekt og venner. I mange land har det skjedd en privatisering av selve staten, sier leder av det nye FN-kontoret i Oslo, Oslo Governance Center, kongoleseren Georges Nzongola-Ntalaja.

INTERVJU

• GUNNAR ZACHRISEN

Den kongolesiske statsviteren, som har forelest i statsvitenskap ved en rekke universiteter verden over, er krass i sin kritikk av den dominerende elite av afrikanske statsledere, men samtidig optimistisk på vegne av kommende generasjoner og demokratiets muligheter i Afrika.

– Hva ser du som hovedårsaken til at afrikanske land er blitt hengende etter i utvikling sammenlignet med andre deler av verden?

– Dette har mye med lederskap å gjøre, eller snarere mangel på det samme. De fleste afrikanske land har ikke hatt et utviklingsorientert lederskap. Og det har manglet visjoner og politisk vilje. Følgelig er det heller ikke blitt satset langsiktig på å bygge opp en nasjonal kompetanse for å skape utvikling.

I stedet for å arbeide for fellesskapets beste, har de afrikanske politiske elitene primært arbeidet for egne interesser eller interessene til familie, slekt og venner. Det har med andre ord skjedd en privatisering av selve staten, der sistnevnte er blitt monopolisert av enkeltindivider.

Skal man skape utvikling holder det ikke med bare å høste av naturressurser. Man må investere kapitalen på en fornuftig måte, blant annet gjennom å utvikle kompetansen som finnes i egen befolkning. Og man må sørge for en fordeling som bidrar til å skape et innenlandsk marked for varer og tjenester, som igjen kan bidra til forsterket aktivitet. Det har ikke skjedd. I stedet har man bygget videre på økonomien fra koloni-tida – en eksport-orientert økonomi, basert på eksport av enkelte råvarer. Ofte har det også vært en sterk avhengighet av ett enkelt produkt, noe som har gjort afrikanske land ytterst sårbare for eksempelvis sykdommer og tørke.

– I en kronikk i egen avis (Bistandsaktuelt nr. 6/02, side 20) ble det nylig hevdet at kulturelle særtrekk var viktig for å forklare det manglende framskrittet i Afrika. «Tradisjonstro mennesker setter klare skranke for modernisering og effektivisering av nasjonalstatene.», ble det blant annet hevdet.

– Jeg har ingen tro på kulturelle særtrekk som viktige i denne sammenheng. Her må vi søke til politiske og økonomiske forklaringer. Personlig har jeg bodd lengre perioder i både Sentral-Afrika, Vest-Afrika og Det sørlige Afrika. Det jeg har opplevd, er at folk gir uttrykk for omtrent likelydende håp og ønsker, uavhengig av deres kulturelle bakgrunn og tradisjoner. De vil ha trygge omgivelser, tilgang på helsetjenester, muligheter for sysselsetting,

– Jeg er ikke pessimistisk tross demokratiets trange kår i Afrika, sier leder for det nye FN-kontoret i Oslo, Georges Nzongola-Ntalaja.

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

kampen mot fattigdom

Bistandsaktuelt vil i 2002 – gjennom en serie intervjuer og presentasjoner av ideene til internasjonale ledere og tenkere – bidra til en debatt om sentrale trekk ved dagens bistand og utviklingsstrategier.

et skoletilbud for sine barn, rent vann, elektrisitet, kommunikasjonssystemer og tilgang til moderne bekvemmeligheter. Generelt vil jeg si at mange afrikaner jobber veldig hardt, og ofte under tøffe forhold – hele tida i et forsøk på å forbedre sin egen og familiens livsstandard.

Svaret kan altså ikke søkes i kulturelle særtrekk, men som jeg innledet med å si – i feilslått lederskap. I mange land var det folk fra småborgerskapet som ble det nye politiske lederskapet etter frigjøringen fra koloniherrerne. De hadde i mange år gått og misunt europeerne deres livsstil, men ble det nektet adgang til det gode liv. Derfor ble fristelsen for stor da de først kom til makten. De ble eksponenter for «de nyrikes» kultur, symbolisert gjennom et høyt privat forbruk av importerte luksusvarer: flotte klær, fine biler og overdådige boliger, slik vi også har sett det på mange andre kontinenter.

Samtidig manglet man en god byråkratisk forvaltningstradisjon i styringen av landet. Afrikanske land kunne ha trengt den kinesiske mandarin-kulturen for statstjenestemennenes virke, men den var ikke der. Det ble ikke bygget opp noen sterke statlige institusjoner. Kongo er jo et godt eksempel. Mobutu styrte landet som om det var hans private eiendom. Men landet hadde ikke en gang en hær for å beskytte det nasjonale territoriet. Snarere hadde man en omfattende presidentgarde som skulle beskytte presidenten

selv.

– Er det selve nasjonalfølelsen som mangler i afrikanske land?

– Nei, her må man skille mellom nasjon og stat. Nasjonalfølelsen er sterk i mange land, det som mangler er lederskap.

– Enkelte har antydning at utviklingen i Afrika ikke vil kunne skyte fart før det kommer en ny generasjon av politiske ledere?

– Det er ikke nødvendigvis en forskjell mellom folk i generasjonen av ledere som var representert ved «landsfedrene» og de som har kommet til senere. Selv blant de unge ser vi opportunist, og mange vil gjøre alt for å bli en del av lederskapet. Men generelt er det et generasjonsskille, som går på at den nye generasjonen er mye mer utviklingsorientert enn den eldre.

– I meldinger fra Det sørlige Afrika heter det at 14,5 millioner mennesker står i fare for å bli rammet av en sultkatastrofe. Hvor viktig er «dårlig styreset» som en forklaring på denne krisa?

– Dårlig politisk lederskap betyr alt. Det er blitt hevdet at IMF for to år siden klarte å overbevise regjeringen i Malawi om å selge unna maisreservene i landet i den hensikt å skaffe seg valutareserver. Hvis dette er korrekt, er det toppen av uansvarlighet.

Det man kan si mer generelt er at tørke er et naturlig fenomen, mens sultkatastrofer er et sosialt og politisk fenomen. Jeg har bodd flere år i USA, der det stadig forekommer tørke i ulike delstater. Men samfunnet har jo der en beredskap, som gjør at befolkningen ikke behøver å lide nød. Det er mulig også i Afrika. Land som Malawi, Uganda og Zimbabwe er jo velegnet til jordbruksdrift og burde egentlig ikke ha sultproblemer.

– Det er lett å bli pessimistisk når man ser alle de negative meldingene om demokratiets trange kår i Afrika. Finnes det også noen positive trekk?

– Jeg er ikke pessimistisk. Man må forstå at 40 års uavhengighet ikke egentlig er lenge. Afrika er fortsatt i en læringsprosess, og må gradvis tilpasse seg og lære fra den øvrige verden. Jo, det er positive trekk – som engasjementet og de mange ulike progressive initiativene som tas i det sivile samfunnet, blant dem en rekke initiativer som tas av ungdom og kvinner. De har entusiasme og tro på framtida, slik som kvinnene i Nigeria som okkuperte oljeselskapet Chevrons eiendom med krav om jobber, rent vann og elektrisitet til familiene. Deres engasjement var så sterkt at Chevron ble tvunget til å imøtekomme flere av kravene.

Eksempelet fra Nigeria viser at endring bare kan skje gjennom et genuint folkelig engasjement. Vi setter pris på støtte utenfra, men initiativet må komme fra folket selv. Det er kanskje den viktigste lærdom vi kan trekke fra de siste 40 årene.

– Hvilke land ville du trekke fram, som har utviklet seg i en positiv, demokratisk retning?

– Mali er et godt eksempel, og hvor også norsk engasjement har gitt et positivt bidrag. I 1991 ble diktaturet fjernet, i første omgang ved at unge offiserer fikk kastet den gamle diktatoren. Men foranledningen var at tusener av skoleungdom hadde demonstrert i gatene, noe som resulterte i at diktatorens soldater skjøt og drepte 300 studenter i hovedstaden Bamakos gater. Det var da de unge offiserene innså at «nok var nok» og overtok makten. Året etter ble avholdt demokratiske valg, som ble vunnet av Alpha Oumar Konaré, en framstående intel-

aten

lektuell. I år - ti år etter - stilte den militære lederen som sto for overgangen til demokrati i 1991-92 opp i presidentvalget som uavhengig kandidat. Han ble valgt, og vil overta etter Konaré. Denne tidligere offiseren er i dag en høyt respektert leder, både nasjonalt og internasjonalt.

Botswana er et annet eksempel på et land som har klart seg bra siden uavhengigheten. Økonomien og levestandarden har hatt en positiv utvikling og er bedre enn i mange andre land, landet har hatt jevnlig valg og det er lite korrupsjon, men dessverre er landet hardt rammet av hiv/aids-epidemien. Senegal er et annet eksempel på et land som har hatt en positiv utvikling.

- Enkelte vil mene at vestlige land legger for stor vekt på flerpartisystem og at andre modeller kanskje kan være bedre for Afrika. Kan ikke for eksempel Ugandas nullpartisystem i mange sammenhenger være vel så demokratisk som flerpartisystemene i andre land?

- Uganda er i hovedsak en ettpartistat, og ikke en særlig god modell for demokrati, selv om regimet der forsøker å hevde noe annet. Museveni National Resistance Movement er ikke særlig forskjellige fra andre regjeringspartier i Afrika, med sine forsøk på å monopolisere makten og å legge hindringer i veien for opposisjonsalternativer ved valg. Generelt vil jeg si at uansett hvilke problemer man har med å få et flerpartisystem til å fungere i et land, så vil det være langt å foretrekke framfor et ettpartisystem.

- På hvilke områder kan utenlandske bistandsgivere bidra til å støtte opp under demokratisering?

- Mangelen på stabile statlige institusjoner som «leverer varene» er et meget stort problem, og vi trenger støtte til institusjonsutvikling. Hvis vi først får dette på plass, så har vi ihvertfall en god sjans til å gjøre jobben. Støtte til det sivile samfunn, for eksempel lokale frivillige organisasjoner, er et annet område, fordi vi trenger å gi demokratiet et dypere feste i befolkningen. Et sterkt sivilt samfunn er en helt nødvendig motvekt til regjeringen i et fungerende

demokrati.

- Men hva er vitsen med å støtte statlige institusjoner i land hvor den politiske ledelsen ofte selv er korrupt?

- Institusjoner har et liv også uavhengig av sine politiske ledere. De vil som oftest fortsette å bestå selv om det skjer politiske maktskifter. Tenk på Nigeria med deres store korrupsjonsproblemer og store voldelige konflikter. Der prøver man nå å bygge opp en sterk statlig anti-korrupsjonsenhet og et institutt for fredelige løsninger på voldelige konflikter. Vi må støtte slike initiativer og hjelpe dem til å bygge opp sin kapasitet og kompetanse, slik at de blir permanente brikker i et gradvis mer stabilt demokrati. Det er nettopp gjennom slike institusjoner at man kan utvikle prosedyrer for å hindre korrupsjon eller bidra til å forutse og forebygge at farlige konflikter utvikler seg i en negativ retning.

FAKTA:

■ Den kongolesiske statsviteren og universitetsprofessoren Georges Nzongola-Ntalaja er leder av UNDP Oslo Governance Center - et nytt senter for demokratisk styresett som ble åpnet i Oslo 5. mars i år.

■ Senteret skal bistå UNDPs 135 programland med å gjennomføre demokratiske reformer som vil være nødvendig for å nå tusenårs målet om å redusere fattigdommen til det halve innen 2015.

■ Oslo Governance Centre skal styrke UNDPs engasjement for demokratisk styresett i nasjonal planlegging, samle erfaringer som kan overføre verdifull kunnskap og fungere som et kompetansesenter for UNDP i disse spørsmålene.

■ Senteret har egne spesialister på lovverk og rettssystemer, menneskerettigheter, sivilt samfunn og konfliktforebyggende innsats.

Økende behov i Zimbabwe

ZIMBABWE

• LIZZIE NYIRENDA

Det amerikanske USAID har til nå distribuert 42.930 tonn med mat til Zimbabwe via Verdens matvareprogram (WFP).

Ifølge Kevin Farell ved WFP, forventes situasjonen i Zimbabwe ganske raskt. Og USAIDs assisterende administrator Roger Winter sier at antallet mennesker med behov for hjelp er forventet å stige til omtrent ni millioner i slutten av september.

- Matmangelen i Zimbabwe er like alvorlig som i Angola og Sudan, sier han.

En annen internasjonal hjelpeorganisasjon, Save the Children, mener det står så dårlig til at den advarer mot en masseutvandring til nabolandet Sør-Afrika i løpet av de to neste månedene.

400.000 tonn mais. WFP uttalte nylig at det hadde som målsetning å brødfø 3,9 millioner mennesker i Zimbabwes sju provinser fram til mars neste år. Programmet har siden februar i år distribuert mer enn 18.630 tonn med mat til over 555.000 mennesker over hele landet. Andre organisasjoner, som for eksempel the African Union, World Vision, Plan International og Røde Kors, har fraktet inn hjelpesendinger til en verdi av omtrent 5,5 millioner amerikanske dollar. Men deres innsats er på langt nær nok til å avhjelpe situasjonen.

Regjeringen selv har så langt brukt omtrent 25 millioner dollar på å skaffe til veie 400.000 tonn mais fra Sør-Afrika, Kenya, Kina og Brasil. Det skal veie opp fjorårets dårlige maisavling på 1,5 millioner tonn. Til sammenligning lå maisavlingen i 2000 på 2,1 millioner tonn.

Hvem får jorda? En intervju-undersøkelse foretatt av avisen The Daily News og ulike frivillige organisasjoner i Zimbabwe indikerer at om lag 65 prosent av de spurte ikke er fornøyd med Mugabes landreform. Undersøkelsen ble foretatt i hovedstaden Harare og i Mashingo-distriktet. Mange hevder at selv om mange hvite farmere har forlatt gårdene sine, er det fortsatt ingen ting som tyder på at gårdene vil komme på de lokale zimbabwernes hender.

- Spørsmålet nå er ikke om de hvite farmerne gir eiendommene sine til oss, men hvem som får dem. Landreformen er bare politikk for å sanke stemmer, og vi som utgjør lokalbefolkningen får ingenting, sier den svarte farmeren Bob Chikwalo.

Han mener at Mugabes politikk rammer de fattigste hardest. Regjeringen ba de hvite farmerne (som ble omtalt som «arrogante rasister») å forlate landet etter at tidsfristen Mugabe hadde gitt dem gikk ut i begynnelsen av august. Nå er den utvidet med ytterligere en måned.

Behold ditt England! Omkring 2900 hvite farmere ble bedt om å forlate eiendommene sine. Under verdens-toppmøtet i Johannesburg forsvarte Mugabe den kontroversielle landreformen overfor verdenssamfunnet, og ba Storbritannias statsminister Tony Blair om å skamme seg og holde seg borte fra Zimbabwe.

- Behold ditt England og la meg beholde mitt Zimbabwe, sa Mugabe. Det var en bemerkning som irriterter mange briter.

Lizzie Nyirenda er journalist fra Malawi. For tiden deltar hun i det norske Fredskorpssamarbeidet og arbeider ved Sørvis Kommunikasjon.

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hvem er dette?
2. Hva heter presidenten i Namibia?
3. Hva heter hovedstaden i Nepal?
4. Hva heter Flyktningerådets nye generalsekretær?
5. Hva står forkortelsen JMC for?
6. Hva heter miljøplanen som ble vedtatt på verdensmøtet om miljø i Rio i 1992?
7. Hvor mange mennesker, ifølge FN, lever i dag med hiv/aids?
8. Hvilket land er verdens største produsent av opium?
9. Hva er GSP?
10. Hvilke to store elver renner gjennom Mosambik?
11. Hva heter Sør-Afrikas store underholdningssentrum?
12. Hva heter krydderøya utenfor Tanzanias kyst?
13. Hvilket land skilte Eritrea seg fra i 1993?
14. Hva heter den afghanske byen som har gitt navnet til en ski-binding?
15. Hva heter fjellkjeden nord for Bangladesh?
16. Hva heter Sør-Afrikas største by?
17. Hvem er generalsekretær i organisasjonen Worldview International Foundation (WIF)?
18. Hvilke farger har det tanzanianske flagget?
19. Hva heter Norges FN-ambasador?
20. I sommer ble det avholdt en stor aidskonferanse. I hvilken by?

Svarene finner du på side 23.

Spørrespalten er laget av
Caroline Hvidtsten

Prøv en
annonse eller ilegg i

**bistands
aktuelt**

Tlf. 22 24 20 40

Save the Children is a dedicated and professional alliance working in over 120 countries across the globe and comprising 30 organisations. Save the Children is the world's largest independent movement for children.

An agreement has been reached to consolidate the four members of Save the Children in Uganda: Denmark, Norway, UK and USA, into one programme under one management. As lead agency for this process, Save the Children Norway is looking for a suitable candidate to fill the position of

Consolidation Manager in Uganda

The purpose of the consolidation is to increase the impact of Save the Children in Uganda, represent Save the Children in a unified manner, develop a comparative advantage in relation to donors, improve profile and increase capacity to respond to emergencies. The Consolidation Manager will facilitate and manage the process in cooperation with the directors of the four members present.

The contract period is 12-18 months, starting as soon as possible.

For complete information, see www.reddbarna.no

Redd Barna

Rettighetsfokus i kamp mot fattigdom

AV ERIK BERG

RETTIGHETSBASERT BISTAND

Sortingsmelding nr. 21 (1999-2000) understreker at «...fred, demokrati og respekt for menneskerettigheter er grunnleggende forutsetninger for bærekraftig utvikling». Utsagnet baserer seg på at å realisere menneskerettigheter også er et redskap til å redusere fattigdom. Gjennom «Håndbok for menneskerettigheter» har NORAD foreslått både analytisk rammeverk og praktiske tilnærminger. I praksis er man kommet kort. I gjennomføringen av «Bangladesh - Plan for Norwegian Support - Human Rights and Democracy» vinner en nå viktige erfaringer.

Bangladesh har som andre utviklingsland prioritert produksjon av materielle goder og tjenester i kampen mot fattigdom. Økt brutto nasjonalprodukt ses som det viktigste kriteriet for utvikling. Med fortsatt 45 prosent av befolkningen under fattigdomsgrensen, har tiltak som gir økt produksjon av varer og tjenester i begrenset grad bedret livene til de fattigste. Følgene er snarere økt inntektsulikhet og polariserte maktrelasjoner. Dette viser at selv en årlig vekst per capita på 5 prosent det siste tiåret, ikke er tilstrekkelig for å redusere fattigdom.

Tjenester kan kategoriseres i to grupper: økonomiske og ikke-økonomiske. Mens vaksinasjonskampanjer når de aller fattigste, kommer økonomiske tjenester bare unntaksvis fram til disse. Mikrokreditt er et godt eksempel. Erfaringer viser at det i liten grad er et spørsmål om tilbud. De fattigste må kunne etterspørre. Utfordringen blir følgelig: dersom det politisk er umulig å fremme utvikling for de fattigste ved å levere tjenester, bør da «political empowerment» av de samme prioriteres?

Bangladesh har, for å redusere den mest ekstreme ulikheten, prioritert ulike former for tjenesteleveranser. Dette er pakkeprosjekter innen fysisk infrastruktur, mikrokreditt, helse, utdanning og landsbygdede utvikling. Landets ikke-statlige organisasjoner har vært de viktigste aktørene basert på kontrakter med myndighetene. Selv om positive endringer forekommer, er disse ikke proporsjonale med ressursene stilt til disposisjon. Tjenestene har, ifølge den kjente samfunnsforskeren Rehman Sobhan, ikke nådd de fattigste på grunn av feilallokeringer og korrupsjon. Han belyser problemet slik: «Fattigdomsreduksjon i Bangladesh har ikke utviklet seg fra på 1980-tallet å være en samling enkeltprosjekter finansiert av et utall givere med ulike motiv. Så langt finnes ingen statlige, samordnede initiativ med henhold til å identifisere felles mål og inkludere disse i en helhetlig strategi for å eliminere fattigdom innen en vedtatt tidsperiode. Ingen forsøk har vært gjort med tanke på å mobilisere støtte i Parlamentet eller innen sivilsamfunnet for å få til en nasjonal innsats for å redusere fattigdom.»

Sobhan viser også til høye kostnader med å levere tjenester til de fattige. Ansvaret legges på de mange givene. Han påpeker at nesten 50 prosent av budsjettene blir avledet fra målgruppene gjennom «overhead»-kostnader, teknisk utstyr, kjøp av lokale og utenlandske konsulenter. Eventuelle positive resultater er, ifølge Sobhan, knyttet til små prosjektområder uten spredningseffekt.

Analysen bekreftes ved at myn-

Hvordan sikrer man at svake grupper blir hørt? Hvem kjemper for deres interesser i et fattig land som Bangladesh?

FOTO: BIBIANA PIENE

kronikk

Elitene ser fattigdommen som en oppgave for de ikke-statlige organisasjonene, ikke for staten.

dighetene er motvillige til å lage et «Poverty Reduction Strategy Paper». Prosessen har begynt som følge av påtrykk fra internasjonale finansinstitusjoner. Dette bekrefter et interessant funn i en nylig IDS-Sussex rapport: *elitene ser fattigdommen som en oppgave for de ikke-statlige organisasjonene, ikke for staten.*

Utviklingsaktører i Bangladesh erkjenner nå at sosio-økonomisk utvikling ikke kan nå så lenge fattige nektes retten til grunnleggende behov, til å gi uttrykk for dette og til å påvirke landets politikk og praksis gjennom mobilisering. En rettighetstilnærming fremstår i dag som den eneste metode som kan gjøre de marginaliserte i stand til selv å endre sin situasjon. Dette betyr ikke stans i tjenestelevering.

Med utgangspunkt i Sobhans analyse blir utfordringen hvordan rettighetstilnærmingen kan gjennomføres generelt for Norges samarbeid. Det vil si i utdannings- og produktiv «sektor», i tillegg til menneskerettigheter og demokrati. La oss derfor se på noen sentrale begreper i tilnærmingen og hva dette betyr.

Hva er rettighetstilnærming? Rettigheter er sivile, legale og moralske krav eller fordringer som er forutsetninger for et verdig liv. De drives fram av verdier, moral, etikk og garanteres legalt gjennom konstitusjon, lover, politikk, sosiale normer, internasjonale avtaler, konvensjoner og erklæringer. Rett til utdanning, mat, helse og husly er garantert ved lov og forpliktet av ansvarsbærere, som staten, det internasjonale samfunnet og institusjoner på alle nivå.

Tilnærmingen sikter mot å etablere rettighetene til fattige mennesker for å gjøre deres liv bedre. De fattige må ses ikke som en enhetlig «masse», men som differensierte grupper med ulike behov og interesser. Det betyr at fattige tar ansvar ved å bli bevisst egne rettigheter og ved å ansvarliggjøre de som bærer rettighetene, det vil si staten og samfunnet. Det dreier seg ikke bare

om å bistå mennesker i å komme seg ut av fattigdom, marginalisering og urettferdighet, men å gjøre noe med de grunnleggende årsakene. Tilnærmingen dreier seg om å styrke de fattiges samfunn, deres sivile organisasjoner og lokale institusjoner slik at stemmene deres kan høres på alle nivå.

Hva er årsakene til fattigdom? Rettighetsbaserte analyser slår fast at folk ikke er fattige fordi de mangler tjenester, men de er fattige fordi de ikke har makt. Folk som ikke har makt har ingen ressurser og blir konsekvent hindret ved at de ikke kan kommunisere med hverandre eller med dem som har slik tilgang. Urettferdige maktstrukturer fører til konsekvent fornekning av de fattiges rettigheter, som gjenskaper betingelsene for fattigdom.

Lokale og nasjonale partnere som utenlandske givere arbeider med, kan også grupperes i forhold til makt. På den ene ytterkant vil vi ha partnere, hvis rettigheter blir benektet og krenket; på den andre institusjoner og organisasjoner som utøver formell makt. Mellom disse eksisterer mange sammensatte relasjoner. De kan listes slik:

- de som må organiseres for å få makt
- de som må mobiliseres for å påvirke makthaverne
- de med makt som nekter å innfri rettigheter med formelle/institusjonelle midler
- de med makt som er allierte
- de som har makt som følge av tiltit hos makthaverne
- de med makt som «sitter på gjerdet»
- helt eller delvis uavhengige grupper som tas på alvor av myndighetene i «policy»-spørsmål
- de som ikke spiller noen rolle
- grupper som tas på alvor av det internasjonale samfunn
- grupper som tas på alvor av det sivile samfunn
- framtidige bærere av verdier og ansvar (Action Aid, 2001)

Bangladesh er et ungt demokrati. Parlamentarismen har virket i ti år. Staten spiller fortsatt en sentral rolle gjennom eierskap og kontroll av produksjonsmidler. De sosiokulturelle rammene gjør det

nødvendig å snakke om ikke ett, men om to sivile samfunn. Ett preget av en tradisjonell rasjonalitet (føydalisme, patron-klientrelasjoner), og ett preget av moderne, vestlig-demokratiske idealer. Det første dominerer.

Statsbyråkratiet er akse i nettverket mellom politisk elite og forretningselite. En effektiv, fattigdomspolitikk er ikke i tråd med dette nettverkets interesser. «Social delivery» overlates derfor i stor grad til ikke-statlige organisasjoner og finansieres av utenlandske givere som enkeltprosjekter. Sektorprogrammer er ikke mulig. Dette tilsier en mer pro-aktiv rolle fra givernes side, særlig i policy- og planleggingsdialogen. Det forutsetter mer aktiv kunnskapsinnhenting gjennom evalueringer og aktøranalyser. Større og mer effektive samarbeidspartnere av, og blant de fattige må prioriteres. Først og fremst betyr det mer direkte målgrupperetning mot de fattigste. Ved å sette de fattigste i stand til å etterspørre relevante tjenester og øve press, vil også statlige tiltak måtte møte deres behov.

Å forstå sivilsamfunnets rolle og muligheter blir derfor avgjørende. Det vil si å identifisere de agenter og aktiviteter som har potensial for endring. Utfordringen er å få til «empowerment» ved å gi stemme og etterspørselskraft til de fattige og ved å prioritere ressurser til endringsagentene i samfunnet.

I ambassadens virksomhetsplan for 2002 er det vedtatt ansatser til det en kan kalle en *temabasert arena-tilnærming*. Det betyr at det etableres sammenheng - kohesjon - mellom endringsagenter både i sivilsamfunnet og på den statlige siden. Kravene og etterspørselen «nedenfra» må gis retning. Erfaringer så langt tyder på at det er mulig å etablere «entry points» innen det statlige systemet som er særlig åpne og effektive i forhold til kravene fra de fattige på de problemstillinger Norge arbeider med. Tema som er særlig viktig for fattigfolk (for eksempel land-, barns, kvinners, urfolks og funksjonshemmedes rettigheter) må prioriteres. Det må også klargjøres hvilke andre givere som allerede gir slik støtte, på hvilken måte og hvordan framtidig samarbeid kan koordineres med disse. Giverkoordinering blir derfor avgjørende også her.

I forhold til prinsippet om mottakeransvar kan «development engineering» som dette fremstår problematisk. Særlig på «sektorer» hvor staten er «svak». Det kan bli nødvendig for givere selv å bringe aktører sammen og etablere arenaer. Disse kan bli et direkte resultat av givers «logikk». Prinsippet om mottakeransvar er ikke et abstrakt absolutt. Det må tolkes og praktiseres i forhold til de sosiale, kulturelle, politiske og økonomiske rammer som preger det enkelte land. Og det kan utvikles over tid.

Erik Berg er tidligere asst. stedlig representant for NORAD i Zambia (1983-86), Kenya (1990), Tanzania (1991-93), byråsjef Evaluering/UD (1997-99), bistandsråd ved ambassaden i Bangladesh (1999-

2002). Han er p.t. seniorrådgiver ved Seksjon for Informasjon og presse, i Utenriksdepartementet.

Gjensyn med Zimbabwe

AV WILSON JOHWA

ZIMBABWE

På flyet heim til Zimbabwe etter eitt år i utlandet, hadde eg eit lite håp om at situasjonen heime var mindre skrekkinngytande enn det biletet eit utal artikkel i media hadde male i løpet av dei siste tolv månedene. Dette håpet svann imidlertid på flyet mellom Johannesburg og Harare.

På den siste strekkinga av reisa sat eg nemleg ved sidan av David Stephens mor. David Stephens var den første kvite farmaren som blei drepen i Zimbabwe då kaoset omkring landeigedomar starta i april 2000. Han vart drepen av sjølvklærte krigsveteranar idet regjeringa byrja å bruke landsspørsmålet som ein politisk redningsplanke. Regjeringspartiet hadde tapt ei viktig folkeavstemming i samband med ein ny konstitusjon. Dette skjedde like før det viktige parlamentsvalet som det blei spådd at regjeringspartiet ville tape.

Kvinna fortalde med mjuk røst at ho nett hadde sagt farvel til resten av familien sin. Dei hadde reist til New Zealand og starta eit nytt liv der. Ektemannen døyde rett etter drapet på sonen.

- Han døyde av eit hjarteattakk, sa ho medan ho kjempa for å halde tårene tilbake.

Vel nede på bakken mumla eg klossete:

- Ha det, og lykke til, idet ho forsvann inn i mengda av folk på flyplassen, medan eg ble ståande for å vente på bagasjen min.

Ei stund seinare var eg på parkeringsplassen. Der la eg merke til at venen min som var komen for å hente meg, kjørte ein Mercedes. Han hadde sanneleg hatt framgang det siste året.

Biletet viser køen utanfor ein supermarknad i Harare i august, kor folk stod opptil seks timar i kø. Likevel makta ikkje alle å få tak i basisvarer som maismjøl, sukker og olje.

FOTO: SCANPIX/REUTERS, PAUL CADENHEAD

Det var ikkje den einaste luksus-bilen eg skulle kome til å sjå i Harare - takka vere det store gapet mellom den offentlege vekslingskursen og den parallelle uoffisielle marknadsverdien. Skilnaden fører til at dei som klarer å skaffe hard valuta kan importere bilar og likevel betale importskatt til ein offisiell vekslingskurs, som ligg på omtrent ein tiandedel av den uoffisielle marknadsverdien.

Den svake Zimbabwe-dollareren fører også til at zimbabwarar som arbeider i utlandet eller i nabolanda Sør-Afrika eller Botswana, er i stand til å kjøpe opp dei eigedommane som dei mange emigrantane legg ut for sal.

Harare sjølv er penare og ryddigare enn eg kunne hugse. Byen har fått den overflatiske «business as

Kvinna fortalde med mjuk røst at ho nett hadde sagt farvel til resten av familien sin.

usual»-utsjånaden. Harare vitnar ikkje om å vere hovudstad i eit land der, ifølgje reportasjane i media, nesten halvparten av innbyggjarane treng hjelpesendingar med mat. Gatene er reine og dei infame hola i vegbanen er borte. Det er som om den nye borgermeistaren til opposisjonen - valt etter mykje motstand frå regjeringa - er ivrig etter å ergre regimet, åleine ved å vise kor dyktig partiet hans er.

Då eg kom til Bulawayo, heimbyen min som ligg 500 km sør for Harare, kunne eg ikkje flykte frå den omfattande håpløysa som den høge inflasjonen skaper. Inntektene til vanlege folk kan ikkje dekkje dei mest nødvendige varene. Difor blir folk tvungne til å adoptere europeiske vaner: Ha med seg mat-

sett frå sør

I spalten **Sett frå Sør** vil du møte korrespondentar frå afrikanske land.

Wilson Johwa er journalist frå Zimbabwe. Han er med i det internasjonale journalistnettverket til Sørvis Kommunikasjon.

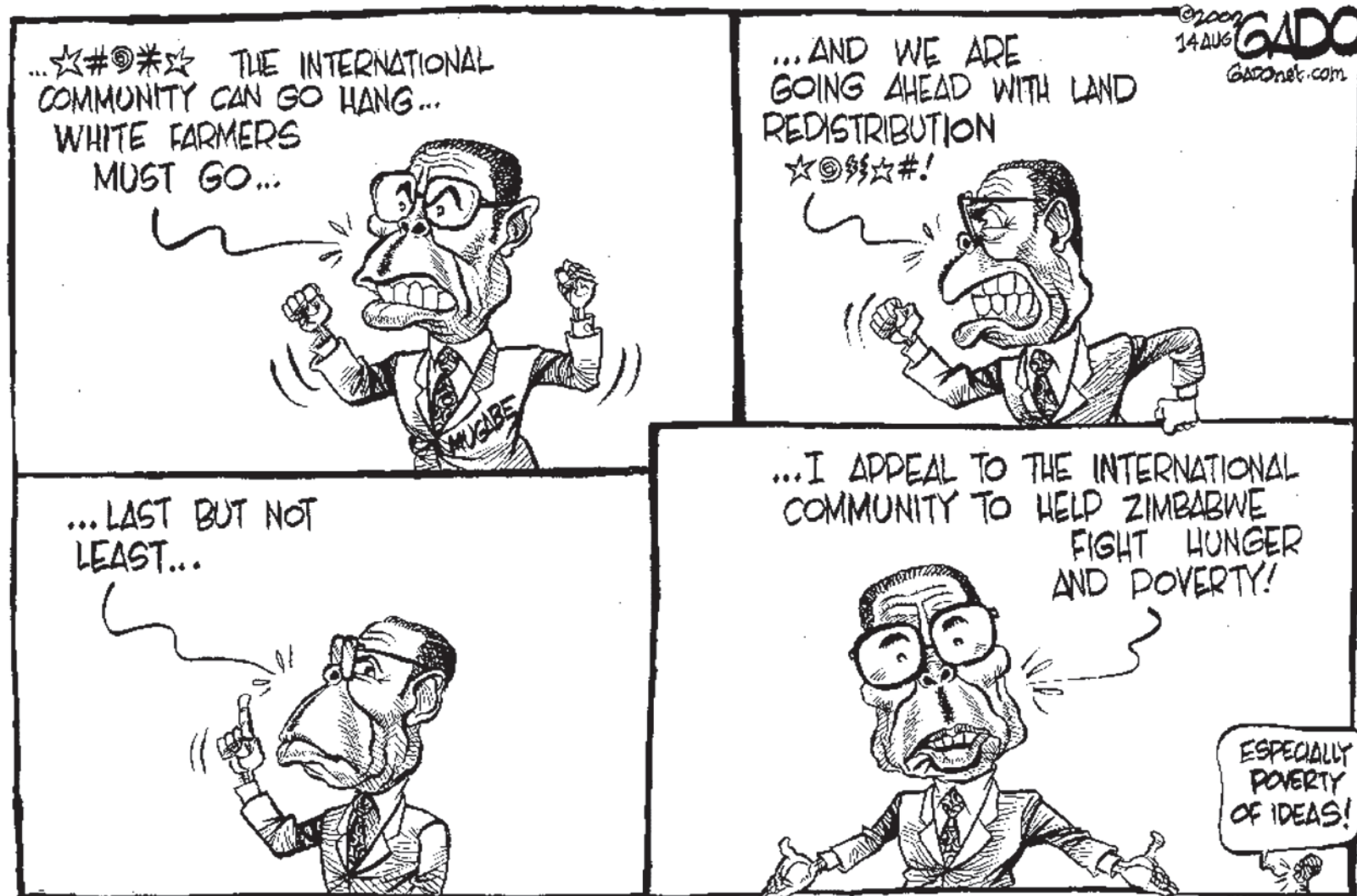
pakkar og drikke mindre.

Eg var også vitne til at mange menneske var opptatt med å skaffe maismjøl, som det tydeleg var vanskeleg å få tak i. Dei fleste diskusjonane blant husmødrer eller i grupper av menn, krinsa om korleis og kvar ein kunne finne mjøl, sukker, olje og salt.

Opptøyar på grunn av mat er blitt eit stort problem for mange afrikanske diktatorar. I frykt for desse har regjeringa gjort det einaste dei kunne for å halde dei kjempande massane under kontroll: Dei har innført priskontroll på viktige produkt.

Priskontrollen har ført til ein ny type føretak. Venen min George er ein av dei som har tent på det. Han har vore arbeidsledig over lang tid og har ein familie å ta hand om. George tener no gode pengar ved å spore opp ettertrakta varer. Som mange andre freistar han å dekkje noko av etterspurnaden etter forsyningar som dei store grossistane ikkje kan fylle.

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Om norske selvbilder

bokanmeldelse

Terje Tvedt:

«Verdensbilder og selvbilder. En humanitær stormakts intellektuelle historie.»

Universitetsforlaget, 2002.

LITTERATUR

«Norge er i alle land. Alle land er i Norge.» Denne setningen oppsummerer norske intellektuelles holdning til resten av verden, hevder Terje Tvedt i boka Verdensbilder og selvbilder. Han går hardt ut mot mye av norsk tankegods - også den skrevne bistandshistorien.

Det er et ambisiøst prosjekt Tvedt gir seg ut på: Han forsøker å avdekke de «brillene» norske intellektuelle har sett og ser verden med. Selv om Norge har gått gjennom store forandringer etter at verden kom hit med de første innvandrerne på 70-tallet har noe vært konstant, hevder han: Norske intellektuelle ser på norske og vestlige verdier som universelle - som det resten av verden streber etter å oppnå.

Gjennom analyser av Dag Solstads og Jan Kjærstads romaner (og av deres anmeldelser), av lederartikler i VG og Bergens Tidende og av kronikker skrevet etter 11. september, mener Tvedt at han har kommet fram til et grunnleggende felles trekk: Hvis samfunn utenfor Norge er interessante for norske intellektuelle, er det som skritt i en universell, historisk utvikling. Deres interesse for disse ligger i om de er

mer eller mindre like oss selv - ikke i samfunnenes egen kultur, historie og geografi.

Dette er en tankegang Tvedt også mener han finner igjen i norsk

bistandshistorie. I stedet for å se bistand som et maktpolitisk system med en egen dynamikk, hevder han at forfatterne av bistandshistorien står i fare for å betrakte bistand som

et verdinøytralt virkemiddel som skal hjelpe resten av verden med å realisere noe de allerede ønsker - nemlig å bli mer like oss.

MAGNUS BJØRNSEN

Norwegian People's Aid

Norwegian People's Aid (NPA) is a Non-Governmental Organisation with close links to the Norwegian Labour Movement. NPA is involved in humanitarian relief and long-term development cooperation in more than 30 countries with around 100 expatriates abroad per year in addition to more than 3000 locally employed staff members. NPA is one of the world's leading organisations involved in humanitarian mine action. Expected turnover in 2002 is NOK 650 million. The NPA Head Administration is located in Oslo, Norway.

Resident Representative – Sudan

Position number: 129/02	Place of service: Nairobi, Kenya	Starting date: 1st of January 2003	Closing date for application: 25th of September 2002
-----------------------------------	--	--	--

Background

NPA began its operations in Sudan in 1986. Since 1994-95, it has been implementing a dual strategy of immediate humanitarian assistance to alleviate suffering and reduce mortality, and to build human capacities to enhance food security at the household level. Today, the chief projects of the NPA's programme are health, food security, community development and support for the development of civil administration. NPA Sudan employs approximately 1000 locally recruited staff members. The budget for 2002 is approximately USD 15 million. The Resident Representative reports to Head of International Department in Norway. There is currently an ongoing reorganisation process of NPA's activities in this region. This process is due to be finalised October 2003.

Responsibilities

- Overall responsibility for supervision, implementation and administration of NPA's activities in Sudan.
- Responsibility for all aspects of NPA's activities in the project country.
- Provide proposals for the annual budget and country programme.
- Contribute to further strategic development of the country programme, in accordance with the policies, strategies, plans of action, rules and regulations of NPA.
- Ensure that work is conducted in close collaboration with partners in the respective country, and make sure that local laws and regulations of Kenya, Uganda and Sudan are followed when carrying out activities and employing personnel.
- Keep updated regarding relevant donor- and international development co-operation policies and the overall situation and development in the region

Qualifications

- Relevant higher formal education and working experience
- Extensive managerial, administrative and financial experience
- Experience from international organisations, preferably humanitarian
- Knowledge of administrative and political aspects of Norwegian development cooperation and humanitarian aid
- Good communication and interpersonal skills with experience of liaison and networking with partner organisations and donors. Preferably also experience from conflict negotiations and management
- Initiative and ability to think and work independently
- Extensive knowledge of the region and its political situation is required
- Written and verbal proficiency in English
- Computer proficiency

In general

We emphasise the importance of strong health, cross-cultural communication skills and sensitivity, creativity and the ability to work under pressure and difficult conditions. One of NPA's overall objectives is to promote gender equality in the organisation. Thus, female candidates are encouraged to apply.

Working conditions: The position is based in Nairobi, with frequent travel to project areas in Sudan. Nairobi is a hardship post and has security implications. NPA offers good salary conditions, free accommodation, transport and insurance schemes for expatriates. A one-year contract with possibility for renewal. For more information about the position or NPA, please see NPA's website at www.folkehjelp.no or www.npaid.org.

Contact persons:

Head of International Department: Nils A. Røhne Phone: +47 22 03 77 41
Personnel Manager: Ole Geir Instefford Phone: +47 22 03 77 91

If qualified and available, please apply online as instructed on our web-site www.folkehjelp.no with a full CV and cover letter explaining your interest. Please mark the application «position no 129/02».

Redd Barna er en medlemsbasert barnerettighetsorganisasjon som legger FN's konvensjon om barnets rettigheter til grunn for sitt arbeid. Redd Barna er tilsluttet Save the Children Alliance som er verdens største sammenslutning av barnerettighetsorganisasjoner. Save the Children Alliance har medlemmer i 30 land og arbeider for og med barn i mer enn 120 land.

Redd Barna søker nå

Stedlig representant i Kambodsja

Redd Barna i Kambodsja har et årlig budsjett på ca. 20 mill. kroner og 30 nasjonalt ansatte. Hovedfokuset til programmet er å sikre at flere barn får tilgang til god og relevant grunnutdanning.

Stedlig representant ansettes på 2 års kontrakt med mulighet for forlengelse. Tiltredelse snarest.

For fullstendig utlysning se www.reddbarna.no

Redd Barna

Oppdaterte kart afrika - asia - europa

Nå kan du sikre deg disse dekorative kartene for kun **200 kr stykket***. De gir oppdatert informasjon om bl.a. landegrenser, hovedsteder, flagg, areal, folketall, styreform, statsoverhode, regjeringssjef, nasjonaldag, myntenhet, retningsnummer, internettdomene, relevante nettsted, unioner og fellesskap.

Kartene er utviklet i samarbeid med Avis i Skolen, og benyttes som pedagogiske plansjer i skoleverket.

Gi oss din bestilling på telefon, faks eller e-post.

*) Porto og frakt tilkommer med kr 95,-. Fraktfritt ved bestilling av mer enn to kart.

ok design

Tlf: 33 16 55 55 • Faks: 33 16 55 66 • e-post: lene@okdesign.no

nytt om navn?

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider på e-post: anne@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 94.

Hans Jacob Bjørn Lian har tiltrådt en ny stilling i Utenriksdepartementet som utenriksministerens spesialrepresentant, med ansvar for å følge fredsprosessen i Midt-Østen. Hans Jacob Bjørn Lian har tidligere vært sjef for Politisk avdeling i Utenriksdepartementet og FN-ambassadør. Han kommer nå fra stillingen som NATO-ambassadør.

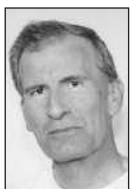

Kikkan Haugen er ansatt som underdirektør i Avdeling for sivilt samfunn og næringsliv i NORAD. Haugen kommer fra en stilling som rådgiver i Avdeling for det sørlige Afrika. Han begynte i NORAD i 1994 og var ambassadesekretær på ambassaden i Lusaka fra 1996 til 2001.

Hans Olav Ibrekk begynte i ECON (Senter for økonomisk analyse) 15. august som seniørrådgiver innen miljø og utvikling. Ibrekk kommer fra Verdensbankens miljøavdeling og har tidligere arbeidet i Statkraft Engineering, Miljøverndepartementet, Den Europeiske Utviklingsbanken (EBRD) og Norsk institutt for vannforskning (NIVA).

Ingrid Høgset er ansatt i engasjement som prosjektansvarlig i Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpefond (SAIH) med ansvar for oppfølging av prosjekter i Sør-Afrika. Hun er utdannet sosialantropolog og kommer fra stillingen som saksbehandler ved Kirkens Nødhjelps regionskontor i Botswana. Høgset har også bistandserfaring fra Norsk Forbund for Utviklingshemmede, UNDP og NORAD.

Andreas Kolaas (50) er ansatt som programansvarlig i Stiftelsen ARC-aid, Kristiansand. ARC-aid driver utviklings- og forsoningsarbeid i nært samarbeid med partnere i Sør, og er for tiden involvert i prosjekter i Kenya og Sri Lanka. Kolaas er utdannet siviløkonom med tilleggseksamen i antropologi (storfag). Han har allsidig erfaring fra lederstillinger og prosjektarbeid knyttet til helsesektoren, integrerte utviklingsprosjekter og næringslivsutvikling i flere land.

Thor Kristian Hanisch (39) er ansatt som programansvarlig i Stiftelsen ARC-aid, Kristiansand. Han har mange års erfaring fra arbeid med flyktninger og innvandrere, blant annet fra Aetats Introduksjonsprogram for fremmedspråklige

Marianne og Øyvind Trondalen fra Oslo er

ansatt som utsendinger i Misjonsalliansen for arbeid i slummen i storbyen Guayaquil i Ecuador. Ekteparet og deres sønn, Peter, dro til Ecuador i begynnelsen av september. Marianne Trondalen er sykepleier, og ektemannen er økonom og har de siste årene jobbet som finansrådgiver i Oslo.

Jorun og Harald Sandvik fra Tønsberg er

ansatt som utsendinger i Misjonsalliansen for arbeid i La Paz i Bolivia. Her skal de primært jobbe med organisasjonens gjestehusvirksomhet, Casa Alianza, i La Paz. Jorun er pedagog og Harald ingeniør.

Elisabeth og Per Øyvind Olsen er ansatt

Ledig engasjement:
Koordinator for Fredskorpset-Ung utvekslingsprogram i Vennskap Nord/Sør
Full utlysning av stillingen finner du på www.vennskap.no

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 18. oktober

i Bergen. Hanisch er utdannet migrasjons-sosiolog, og har også utdanning i filosofi, u-landsfag, miljøfag og engelsk. Han var i flere år distriktskontakt for Kirkens Nødhjelp i Bergen og har fra 2002 samme verv i Kristiansand.

som utsendinger for Misjonsalliansen på Filippinene og reiser med sine fire barn til Manila i slutten av desember. Elisabeth er sykepleier og Per Øyvind økonom. De vil begge gå inn i Misjonsalliansens omfattende arbeid blant barn og unge i slummen i Manila.

Hanne Holmberg Chavez er ansatt som kontorssekretær i Misjonsalliansens utenlandsavdeling og tiltrer stillingen i midten av september. Hun har de siste tre årene jobbet i UNDP i Bolivia og har tidligere jobbet ett år for Misjonsalliansen i Bolivia.

Mette Ravn er utnevnt til ambassadør ved ambassaden i Etiopia. Hun kommer fra Multilateral avdeling i Utenriksdepartementet.

Tidligere ambassadør i Etiopia, **Oskar Oskarsson**, har tiltrådt stillingen som seniørrådgiver i Personal- og administrasjonssjansheten i NORAD.

Rune Aasheim, underdirektør i Utenriksdepartementet, er utnevnt til avdelingsdirektør i seksjonen for OSSE, EUs utenrikspolitiske samarbeid (FUSP) og EUs tredjelandspolitikk.

Elin Østebø Johansen, ministerråd, er utnevnt til avdelingsdirektør i Utenriksdepartementet.

Ghada Harami har tiltrådt som Consultant ved representasjonskontoret på Vestbredden.

Hans Fredrik Lehne tiltrer et korttidsoppdrag som minister/charge d'affaires ved ambassaden i Eritrea.

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. Nigerianske Amina Lawal og datteren Wasila. En muslimsk domstol nord i Nigeria har dømt Lawal til døden ved steining for å ha fått barn utenfor ekteskap. Dødsdommen har vakt sterke internasjonale protester.
2. Sam Nujoma.
3. Katmandu.
4. Raymond Johansen.
5. Joint Military Commission – en organisasjon som overvåker våpenhvilen i Sudan.
6. «Agenda 21».
7. Omlag 40 millioner.
8. Afghanistan.
9. En tollpreferanseordning som gir toll-lettelse eller helt fjerner toll for en rekke varer fra utviklingsland.
10. Zambezi og Limpopo.
11. Sun City.
12. Zanzibar.
13. Etiopia.
14. Kandahar.
15. Himalaya.
16. Johannesburg.
17. Arne Fjørtoft.
18. Grønt, gult, svart og blått.
19. Ole Peter Kolby.
20. Barcelona i Spania.

All riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!

- 15-19: Verden trenger deg.
- 10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9: Ikke så verst.
- 1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

FLYKTINGERÅDET

Kunne du tenke deg å bli sekondert til en internasjonal nødhjelpsoperasjon?

Flyktningerådet har avtaler med FN og andre internasjonale organisasjoner om å bistå med personell over hele verden.

Beredskapsstyrkens mandat er rettet mot flyktninger og internt fordrevne. I vårt arbeid trenger vi:

feltpersoner - akademikere - praktikere

Les mer om beredskapsstyrken og høstens opptak på

www.nrc.no

Søknadsfrist til NORSTAFF: 15 oktober

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdensspørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse:

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

Vender tilbake til ruinene

Våpenhvileavtalen på Sri Lanka har ført til at over 100.000 flyktninger har flyttet hjem

JAFFNA (b-a): En befolkning på flukt er en av de alvorligste konsekvensene av Sri Lankas snart 20 år lange borgerkrig. Våpenhvilen og de kommende fredsforhandlingene har imidlertid ført til at mange nå vender hjem.

• I SRI LANKA:
TORGEIR NORLING

- Det er her jeg kommer fra, og det er her jeg helst vil bo, sier V. Manakam.

Etter ti år i ulike flyktningeleirer i Vanni-området har han sammen med omkring 20 familiemedlemmer vendt tilbake til øya Kayts, like utenfor Jaffna.

Helt hjemme er Manakam likevel ikke. Barndomshjemmet og landsbyen hvor han vokste opp ligger i grus. Foreløpig har den store familien flyttet inn i et tomt hus i nabolandsbyen. I neste måned kommer imidlertid husets eier tilbake, og da må familien ut. Manakam vet foreløpig ikke hvor de skal gjøre av seg.

- Vi har verken arbeid eller penger, men trenger først og fremst tak over hodet, sier han.

- Etter ti år på flukt har V. Manakam (t.v.) sammen med familien vendt tilbake til øya Kayts, like utenfor Jaffna.

FOTO: TORGEIR NORLING

Tror på fredsprosessen. Totalt er det 800.000 internt fordrevne mennesker på øya. I tillegg har over én million mennesker flyktet ut av landet. Nå flytter imidlertid mange hjem.

- Vi snakker om drøyt 100.000 mennesker i løpet av året, sier Neill Wright, leder for FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) i Sri Lanka.

Wright forteller at de fleste starter helt på bar bakke når de kommer tilbake.

- Ifølge våre undersøkelser har mellom 50 og 60 prosent ingen eiendeler bortsett fra en koffert full av klær. De har verken eiendom eller et sted å bo. Andre som er litt bedre stilt har kanskje en traktor de har tatt med seg tilbake, mens noen finner ut at deres gamle hus fremdeles er beboelig, sier han.

Strømmen av flyktninger som vender hjem er ifølge Wright en indikasjon på at befolkningen har stor tro på at fredsprosessen virkelig kan føre til en løsning.

- Disse menneskene er lei krigen. De hadde ikke kommet tilbake for å bo i et krigsherjet landskap med en bit plastikk over hodet, hvis de ikke hadde tro på at denne prosessen er forskjellig fra tidligere forsøk på å skape fred, sier han.

- Når de har denne troen, må vi sørge for å investere i prosessen for å bidra til at den kan bli en virkelighet. Vi kan ikke alle sitte og vente på at en fredsavtale skal signeres i Thailand.

Mangler muligheter. Ikke alle er like trygge på at fredsprosessen fører

frem. I utkanten av Jaffna by møter vi P. Balakrishnan. Sammen med sin kone går han igjennom ruinene av barndomshjemmet for å se om det er noe som fortsatt kan brukes.

- Vi får vente og se hvordan det utvikler seg. Jeg tar ikke sjansen på å miste alt en gang til, svarer han på spørsmål om når han har tenkt å bygge opp igjen huset.

Den samme usikkerheten gjenspeiles også i samfunnet for øvrig. Maren Brennesvik, stedlig representant for FORUT (avholdsbevegelsens hjelpeorganisasjon) i Jaffna, mener det har oppstått et slags vakuum, hvor de returnerende flyktningene ikke har tilgang på de mulighetene og midlene de trenger for å bygge en ny fremtid.

- I dette vakuemet er det nødvendig at de internasjonale aktørene er til stede, og tilbyr midler og hjelp som befolkningen ellers ikke kan få fra banker og deres egne samfunn, sier hun, og legger til at organisasjonen vurderer å gå inn med nødhjelp for å hjelpe de returnerende flyktningene tilbake i samfunnet.

Usikkerhet hindrer utvikling. FORUT er den største norske hjelpeorganisasjonen i Sri Lanka, og en av få internasjonale organisasjoner som har arbeidet i krigsområdene gjennom hele konflikten. Mesteparten av ressursene brukes på prosjekter knyttet til infrastruktur og samfunnsutvikling på bakkenivå. Brennesvik forteller at de så langt det lar seg gjøre forsøker å holde en utvik-

lingsrettet profil, men at forholdene gjør at man må være forberedt på raske omstillinger.

- Når vi jobber med en befolkning som er vant til og vel forberedt på katastrofer og nød, viser vår erfaring at vi også jobber med en befolkning som ikke alltid er villige til å investere i en fremtid de ikke ser. De ser en mulig krig og en kollaps av fredsprosessen. Når vi forsøker å mobilisere grupper til for eksempel langsiktige sparetiltak, spør folk seg hva de skal spare til hvis det ikke eksisterer en dag i morgen, sier hun.

Giverne avventende. Det har også tatt tid å få de største internasjonale aktørene til å sette av betydelige midler til gjenreising og rehabilitering i de utsatte områdene. Fremgangen i fredsprosessen har imidlertid ført til økt interesse blant de store donorene. Mange følger spesielt nøye med på Den asiatiske utviklingsbankens (ADB) 40 millioner dollars rehabiliterings- og infrastrukturprogram i de nordlige og østlige provinsene. ADB er størst av de internasjonale finansieringsinstitusjonene i Sri Lanka og Joseph Zweglich nestleder for Asiabankens kontor i landet, sier at de foreløpig prøver å bidra det de kan under eksisterende lån.

- De virkelig store rehabiliteringsprosjektene er fortsatt ikke igang. De fleste donorene venter fortsatt på mer konkrete resultater av fredsprosessen, sier han og legger til at mangel på informasjon om de utsatte områdene gjør at det også er

et stort behov for mer planlegging.

- Vi må innhente data, finne ut hva vi kan gjøre, lokalisere potensielle finansieringskilder og legge forholdene til rette, slik at vi kan sette igang umiddelbart når freden kommer, sier han.

”

Mellom 50 og 60 prosent har ingen eiendeler bortsett fra en koffert full av klær.

Neill Wright, leder for FNs høykommissær for flyktninger i Sri Lanka.

50 ÅR I KAMPEN FOR VERDENS FATTIGE

Konferanse om fattigdom

16. oktober:

www.norad.com/

konferanse